

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
„ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ”
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ І СУСПІЛЬНИХ НАУК**

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

**навчальної дисципліни «СОЦІОЛОГІЯ»
підготовки бакалавра
для студентів за напрямом підготовки
6.140103 – «Туризм»**

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри
правознавства
3 вересня 2015 року
протокол № 1
Зав. кафедри проф. Стрельніков В.Ю.

Полтава – 2015

ТЕМА 1. СОЦІОЛОГІЯ ЯК НАУКА

ПЛАН

1. Соціологія – наукове знання про суспільство. Доведіть це.
2. Що значить мислити соціологічно і навіщо висококваліфікованому фахівцю XXI ст. соціологічна уява?

Напрями для міркування над питаннями теми:

1. У чому відмінність об'єкта та предмета соціології?
2. Якими методами і принципами користується соціологія при пізнанні світу?
3. Як пов'язані між собою загально-теоретична соціологія, теорії середнього рівня та емпірична соціологія?
4. Що дає нам соціологічна уява?

Теми повідомлень та презентацій:

1. Макро- і мікросоціологічні підходи в соціології.
2. Роль і завдання соціології в процесі реформування українського суспільства.

Рекомендована література:

6, с.5-10; 8, 3-44; 9, с.7-29; 10, с.11-31; 33, с.19-38.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Сформулюйте визначення понять:

ПОЗИТИВІЗМ	
МАКРОСОЦІОЛОГІЯ	
МІКРОСОЦІОЛОГІЯ	
СОЦІАЛЬНЕ	
СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ	

*Завдання 2.

Визначте предмет і об'єкт соціології як науки. У чому полягають їх особливості?

ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЇ	
ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЇ	

**Завдання 3.

Знайдіть відповідність між поняттям та дефініцією, поєднайте правильні відповіді:

Поняття:		Відповідь:
а) соціологія;		Об'єктивний і повторювальний причинний зв'язок між соціальними явищами і процесами, які виникають унаслідок масової діяльності людей
б) соціальні відносини;		Функція, спрямована на вироблення нового соціологічного знання, пов'язана з вивченням закономірностей соціального розвитку

в) соціальний закон;	Наука про становлення, розвиток, функціонування суспільства, його елементів, соціальних відносин і соціальних процесів, про механізми і принципи їх взаємодії
г) теоретично-пізнавальна функція;	Функція, спрямована на забезпечення наукової дискусії між концепціями, поширення наукової ідеології, формування соціологічного стилю мислення, підготовку компетентних спеціалістів, глибоке, всебічне засвоєння ними наукової ідеології
д) світоглядно-ідеологічна функція	Самостійний, специфічний вид суспільних відносин, які виражають діяльність соціальних суб'єктів, зумовлену їх неоднаковим становищем у суспільстві та роллю в суспільному житті

****Завдання 4.**

Дайте відповідь на поставлене питання. Обґрунтуйте свою відповідь, використовуючи конкретно соціологічні категорії, попередньо давши їм визначення: соціальне, соціальне явище, соціальні відносини.

Жінка купує чотири путівки в будинок відпочинку в Криму, де вона та її сім'я будуть відпочивати два тижні. Визначте, що в цій ситуації зацікавило б соціолога в першу чергу:

а) розглянув би придбання путівок відносно того, яким є бюджет сім'ї, структура та джерела доходів, рівень забезпечення інших потреб;

б) з'ясував би, чому жінка обрала саме це місце для відпочинку з урахуванням природних та кліматичних умов;

в) відмітив би, що разом із жінкою, яка купила путівки, їдуть відпочивати її чоловік та двоє дітей; зацікавився б тим, наскільки та яким чином вони могли вплинути на її рішення.

1. _____
2. _____
3. _____

*****Завдання 5. Індивідуальне творче завдання.**

Розвиваючи власну соціологічну уяву поглянь на будь-яке явище з соціологічної точки зору. Перед виконанням завдання за прикладом зверніться до практикуму з "Соціології".

****Тестові завдання**

1. Виберіть із запропонованих визначень саме те, яке відповідає визначенню соціології:

- ☐ Соціологія – це система ідей, поглядів, уявлень що містить у собі теоретичне осмислення політичного буття з точки зору інтересів, потреб, цілей, ідеалів соціальних груп та верств, національних утворень.
- ☐ Соціологія – це галузь науки про людську поведінку, яка ставить за мету розкриття причинно-наслідкових зв'язків, та утворюються в процесі соціальних відносин між окремими людьми та людськими спільнотами в ході розподілу матеріальних, духовних благ, ролей та функцій, вивчає форми взаємодій та взаємозв'язків між індивідами і групами.
- ☐ Соціологія – це наука про закономірності становлення, розвитку і функціонування суспільства, соціальних спільнот, соціальних відносин, соціальних процесів, механізмів і принципів їх взаємодії.

2. Предметом наукового вивчення соціології виступає (виберіть правильну відповідь):

- ☐ Політична свідомість та державний устрій.
- ☐ Людська індивідуальна свідомість та психологічні особливості суспільства.
- ☐ Реальна суспільна свідомість та форми життєдіяльності суспільства.
- ☐ Національна культура та її естетика.

3. Об'єктом соціології як науки виступає (виберіть правильні відповіді):

- ☐ Політика

- ☐ Суспільство
- ☐ Реальна свідомість та поведінка людей
- ☐ Економіка, господарська діяльність.
- ☐ До категорії яких наук відносять соціологію?
- ☐ Про людську поведінку.
- ☐ Про психічні якості людей.
- ☐ Про політичну діяльність людей.
- ☐ Про історичний розвиток подій.

Предметом наукового вивчення соціології виступає предметом наукового інтересу інших наук?

- ☐ Так
- ☐ Ні.

Об'єктом соціології як науки є спільним з політологією чи якою-небудь іншою наукою?

- ☐ Так.
- ☐ Ні.

Антропологія, історія, політологія та соціологія мають спільні_____ наукового вивчення.

- ☐ Предмети.
- ☐ Об'єкти.

Однією з найуживаніших соціологічних категорій є:

- ☐ Соціальне.
- ☐ Політичне.
- ☐ Загальнолюдське.

Соціальні відносини це -

- ☐ Сукупність типових і відносно сталих прийомів впливу керівника на підлеглих з метою реалізації його управлінських рішень.
- ☐ Спонування людей до праці, підвищення трудової ініціативи.
- ☐ Відносно самостійний, специфічний вид суспільних відносин, який відбиває діяльність соціальних суб'єктів з приводу неоднакового становища в суспільстві та ролі в суспільному житті.

Яке з визначень є найбільш повним? - "Соціальне явище це - ..."

- ☐ Конкретна змістова ситуація, запропонована респонденту як основа вибору чи відхилення інших членів групи.
- ☐ Комплексна програма взаємопов'язаних заходів, спрямованих на розвиток соціальних процесів у трудовому колективі, регіоні.
- ☐ Явище, обумовлене соціальною взаємодією двох і більше осіб.

Соціальне це – (яке з визначень є найбільш повним?)

- ☐ Сукупність індивідів, яка існує реально, фіксується емпірично, характеризується відносною цілісністю та є самостійним суб'єктом історичної, соціальної дії, поведінки.
- ☐ Процес засвоєння індивідом на протязі його життя соціальних норм і культурних цінностей суспільства, до якого належать.
- ☐ Сукупність певних властивостей і особливостей суспільних відносин, інтегрована індивідами чи спільнотами в процесі їх спільної діяльності в конкретних умовах, яка виявляється в їх стосунках, ставленні до свого місця в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя.

Соціальний закон це –

- ☐ Визнане правило, зразок поведінки чи дій індивідів, соціальних груп.
- ☐ Об'єктивний та повторювальний зв'язок між соціальними явищами та процесами, які виникають завдяки масовій діяльності людей.
- ☐ Значущість явищ і предметів з точки зору їх відповідності чи невідповідності потребам суспільства, соціальних груп, і особистості.

До загальних соціальних законів відносяться:

- ☐ Товарно-грошові відносини.
- ☐ Нагромадження первинного капіталу.
- ☐ Задоволення зростаючих матеріальних потреб.

Визначте функції соціології як науки:

- ☐ Світоглядно-ідеологічна.
- ☐ Теоретико-пізнавальна.
- ☐ Інтегративно-комунікативна.
- ☐ Практично-перетворювальна.

Специфіка соціального характеризується такою головною рисою:

- ☐ Соціальним явище чи процес будуть тільки тоді коли, стан навіть одного індивіда обумовлюється впливом чи взаємодією з іншим індивідом чи спільнотою, незалежно від їх фізичної присутності.
- ☐ Соціальне в явищах чи процесах виникає лише тоді коли, стан індивіда обумовлюється поведінкою іншого індивіда чи спільноти при їх обов'язковому безпосередньому впливі.

Соціологічні категорії —

- ☐ Відображають якісну конкретність і цілісність досліджуваного об'єкта, суттєві властивості, риси і характеристики, а також характер і тенденції його розвитку .
- ☐ Відображають сукупність певних властивостей і особливостей суспільних відносин, інтегровані індивідами чи спільнотами в процесі їх спільної діяльності в конкретних умовах, які виявляються в їх стосунках, ставленні до свого місця в суспільстві тощо.
- ☐ Відображають розмаїття форм дійсності, в яких всесвіт і буття постають перед людиною.

Мікросоціологія це –

- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає взаємодії між особами, всередині груп та повсякденну поведінку людей.
- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає великі елементи соціальних структур, їх стан та взаємодію.
- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає генезис, сутність, функції, спільні закономірності розвитку етносів.

Макросоціологія це –

- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає взаємодії між особами, всередині груп та повсякденну поведінку людей.
- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає великі елементи соціальних структур, їх стан та розвиток як складової цілісного соціального організму.
- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає генезис, сутність, функції, спільні закономірності розвитку етносів.

Теорії середнього рівня це –

- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає великі елементи соціальних структур, їх стан та взаємодію.
- ☐ Галузь соціологічних знань, що містить теорії які займаються вивченням конкретних проблем суспільного життя та мають тісний зв'язок з емпірикою.
- ☐ Галузь соціологічних знань, що вивчає взаємодії між особами, всередині груп та повсякденну поведінку людей.

До якого рівня соціологічних знань відносяться теорії соціальних інститутів, теорії соціальних спільнот та теорії спеціалізованих соціальних процесів?

- ☐ Макросоціологія.
- ☐ Мікросоціологія.
- ☐ Теорії середнього рівня.

ТЕМА 2. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СОЦІОЛОГІЇ

ПЛАН

1. Теоретичний внесок учених у становлення і розвиток соціологічних знань. (Міні-конференція)

Виконуючи запропоновані нижче завдання з особливою ретельністю підготуйтеся до рольової гри (див. індивідуальне творче завдання №5). Виступіть на семінарі, відстоюючи теоретичні положення того ученого, чия роль Ви для себе обрали.

Напрями для міркування над питаннями теми:

1. Як Ви пояснюєте соціоантропоморфний характер міфологічного світогляду?
2. Що поєднує і чим різняться соціальні теорії античних авторів Демокріта, Платона, Арістотеля?
3. У чому суть теорії християнського провіденціалізму Середньовіччя?
4. Чим зумовлена система соціальних цінностей епохи Відродження?
5. Визначте особливості соціальних теорій Нового часу.
6. Які умови склалися і що вплинуло на виникнення соціології як науки у XIX ст.

Теми повідомлень та презентацій:

1. Соціальні проблеми українського суспільства
2. Особливості соціологічної думки України XIX ст.

Рекомендована література:

1, с.86-274, 315-595; 16, с 13-54; 17, с.7-219; 18, с.11-301; 33, с.40-60.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Знайдіть відповідність між поняттям та дефініцією.

Поняття:	Дефініція
Органіцизм	Концепція, що обґрунтовує соціальну політику в галузі відносин, проявляється в показній «благодійності» (або політика великих держав, спрямована на поневолення економічно слаборозвинутих країн під виглядом «піклування про слабкі народи».
Соціальна динаміка	Напрямок у філософії та соціології, який розуміють як суто фізіологічні реакції на стимули.
Біхевіоризм	Множинність думок, поглядів, напрямів тощо, як фундаментальний принцип будови правового суспільства.
Патерналізм	Такий стан суспільства, коли значна частина його громадян розуміють свої обов'язки, але ставляться до них байдуже або недбало.
Соціальна статика	Вчення про розвиток людської свідомості як саморозвиток духу.
Феноменологія	Концепція, в основу якої покладений метод аналогії між біологічним організмом, його еволюцією і соціальним; ґрунтується на тому, що і там, і там відбувається перехід від простого до складного.
Аномія	Одна із основних частин соціології О. Конта, що вивчає закони розвитку соціальних систем і їх зміни.
Плюралізм	Одна із основних частин соціології О. Конта, яка досліджує суспільство як систему

*Завдання 2.

Використовуючи підручники з Соціології, визначте, кому із учених у протосоціологічний період належать такі думки (можливо кілька варіантів):

Демокріт	розробив принципи, що лягли в основу сучасної теорії соціального менеджменту;
Платон	вважав, що громадяни добровільно обмежують власну свободу, отримуючи взамін надійний захист;
Арістотель	наполягав на думці, що розвиток знань не тотожний розвитку мудрості людей, і що суспільство само привело себе до нещастя і страждань;
Августин Блаженний	вважав, що лідер має бути сильним як лев і хитрим як лис;
Ніколло Макіавеллі	прихильник теорії християнського провіденціалізму, вважав, що розвиток суспільства – це випробування волі людей до добра, вищим ідеалом будь-якого суспільства є модель теократичної держави;
Томас Гоббс	вважав, що потреби людей є вчителями життя;
Томас Мор	вважав, що людина – істота соціальна, а саме її життя полягає у досягненні вищого блага через розумну діяльність
Жан Жак Руссо	важав, що суспільство процвітає, коли його основу становить більша частина середнього класу;

****Завдання 3.**

Заповніть таблицю відповідно до того які із зазначених ідей Конта:

1. суспільство у своєму розвитку проходить три стадії (теологічну, метафізичну, позитивну);
2. соціологія в класифікації наук має більш високий ранг ніж математика, фізика, біологія;
3. в основі соціальної системи лежить інтеграція і стабільність;
4. суспільство являє собою єдине ціле.

Отримали розвиток у подальшому	
Справили вплив на сучасну соціологію	
Залишились незатребуваними.	

****Завдання 4.**

Дайте визначення різним типам дій за Максом Вебером. Відмітьте у таблиці до якого типу соціальної дії відносяться наведені нижче приклади. Аргументуйте свої відповіді, даючи визначення відповідного типу дії.

Цілераціональна дія _____

Цінніснараціональна дія _____

Афектна дія _____

Традиційна дія _____

№	Приклади	Ціле-раціональ-на	Ціннісно-раціональна	Афектна	Традиційна
1.	На міжнародних змаганнях футболісти збірної перед початком матчу виконують гімн своєї країни				
2.	Щоб зварити юшку рибалка має піймати рибу				
3.	9 травня ми вшановуємо усіх загиблих у війні хвилиною мовчання				
4.	У деякі японські храми відвідувачі мають заходити босоніж				
5.	Приймаючи присягу військовослужбовці клянуться у вірності батьківщині				
6.	Ми підживлюємо ґрунт щоб росли красиві троянди				
7.	Ризикуючи життям пожежники виносять із полум'я дитину				
8.	Розсерджена матуся карає розбещене дитинча				
9.	Отримавши хороші результати аналізів обстеження після довгого лікування, Олена кидається подрузі на шію				
10.	Не маючи підручника вдома, студент іде працювати до читальної зали бібліотеки				

*****Завдання 5.** Звернувшись до “Практикуму з соціології”, уважно прочитайте вимоги і рекомендації до виконання творчого завдання «Найважливіші проблеми соціології», дотримуючись вказаної схеми, охарактеризуйте ученого-соціолога XIX-XX ст. або сьогодення відповідно з планом:

1. Представте коротку характеристику епохи ученого, країни, яку представляє та опис його зовнішності.

2. Основні теоретичні погляди ученого (оберіть із нижче поданого списку):

О. Конт; Е. Дюркгейм; М. Вебер; Г. Спенсер; К. Маркс; Ф. Тьоніс; Ф. Знанецький.

Представники сучасних напрямків і концепцій:

- структурний функціоналізм (Т. Парсонс, Г. Мертон);
- теорія соціальних конфліктів (Ч. Мисс, Р. Дарендорф, Л. Козер);
- символічний інтеракціонізм (Дж. Мід);
- теорії соціального обміну (Дж. Хоманс, П. Блау);
- теорії «розуміючої соціології» (А. Шюц);
- теорії «формальної соціології» (Г. Зіммель);
- інтегральна соціологія (П. Сорокін);
- неофункціоналізм (Дж. Александер);
- теорія радикального гуманізму (Е. Фромм);
- теорія еліт (Г. Моска, В. Парето);
- біхевіоризм в соціології (Е. Уілсон);
- психоаналітичні теорії в соціології (Ч. Кулі, М. Дугал, З. Фрейд);
- та інші за Вашим вибором.

Теми повідомлень та презентацій:

Соціологічна думка України:

1. Структура суспільства часів Київської Русі.

2. Проблеми соціального життя українського суспільства в полемічній літературі XIV–XVI ст..
3. Політична соціологія Михайла Драгоманова.
4. «Генетична соціологія» Михайла Грушевського.

****Тестові завдання**

1. Соціологія як самостійна наука виникла у:

- ☐ Стародавній Греції в V-IV ст. до н.е. (Платон, Аристотель)
- ☐ Німеччині XVII ст. (І.Кант.)
- ☐ Франції XIX ст. (О.Конт).

2. Які принципи (2 відповіді) були характерні для соціальної теорії Платона?

- ☐ Соціальна структура суспільства будується внаслідок дії надлюдського розуму.
- ☐ Запорукою стабільності у суспільстві виступає “середній елемент”.
- ☐ Задля забезпечення соціальної рівності необхідно скасувати сім’ю.
- ☐ Взаємини громадян у суспільстві засновані на обміні певними благами.

3 Які положення (2 відповіді) були притаманні соціальній теорії Аристотеля ?

- ☐ Соціальна структура суспільства будується внаслідок дії надлюдського розуму.
- ☐ Запорукою стабільності у суспільстві виступає “середній елемент”.
- ☐ Задля забезпечення соціальної рівності необхідно скасувати сім’ю.
- ☐ Взаємини громадян у суспільстві засновані на обміні певними благами.

4. Характерними рисами соціологічної думки Середньовіччя були (2 відповіді):

- ☐ Церква повинна підпорядковуватись державі.
- ☐ Суспільний устрій обумовлено надлюдською волею.
- ☐ Людина є центром Всесвіту та творцем власної долі.
- ☐ Світська влада повинна підкорятися церкві.

5. Авторами соціальних утопій епохи Відродження були_____

- ☐ Боккаччо і Данте
- ☐ Мор і Кампанелла
- ☐ Макіавеллі і Петрарка.

6. Визначте які положення були характерні соціальним поглядам Макіавеллі.

- ☐ Відсутність приватної власності можливе тільки при скасуванні сім’ї.
- ☐ Раціональний правитель повинен поєднувати у собі риси лева і лисиці, а в надзвичайних умовах застосовувати надзвичайні заходи, навіть репресії.
- ☐ Великі за розміром держави не можуть існувати без деспотичного правління, яке тільки страхом перед лютим покаранням змушує віддалені окраїни підкорятися центральній владі.

7. Англійський мислитель XVII ст. Т.Гоббс розробив _____

- ☐ Теорію соціальної нерівності
- ☐ Теорію ідеальної держави
- ☐ Теорію відчуження
- ☐ Теорію суспільного договору.

8. Французький мислитель XVIII ст. Ж.-Ж.Руссо сформулював _____

- ☐ Теорію соціальної нерівності
- ☐ Теорію ідеальної держави
- ☐ Теорію відчуження
- ☐ Теорію суспільного договору

9. Англійський соціолог XIX ст. Г.Спенсер порівнював суспільство з _____

- ☐ Машинним механізмом

- ☐ Хімічним процесом
- ☐ Живим організмом
- ☐ Фізичним процесом

10. Поняття “ідеального типу” за М.Вебером це –

- ☐ Сукупність технологічних, соціальних, культурних змін, спрямованих на вдосконалення системи в цілому.
- ☐ Певний образ-схема станів та процесів, як би вони проходили без відхилень і перешкод, яка розглядається як найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.
- ☐ Стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про існування обов’язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже.

11. Позитивізм це –

- ☐ Певний образ-схема станів та процесів, як би вони проходили без відхилень і перешкод, яка розглядається як найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.
- ☐ Соціологічний напрям, головна особливість якого полягає у відмові від абстрактних міркувань про суспільство, створенні позитивної, тобто заснованої на досліді, соціологічної теорії, яка повинна бути такою ж доказовою і загально значимою, як і природничі теорії.
- ☐ Стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про існування обов’язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже.

12. Французький соціолог XIX ст. О.Конт називав соціологію _____

- ☐ Соціальною хімією
- ☐ Соціальною механікою
- ☐ Соціальною фізикою
- ☐ Соціальною математикою.

13. Поняття соціальної аномії за Е.Дюркгеймом це –

- ☐ Стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про існування обов’язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже.
- ☐ Сукупність технологічних, соціальних, культурних змін, спрямованих на вдосконалення системи в цілому.
- ☐ Певний образ-схема станів та процесів, як би вони проходили без відхилень і перешкод, яка розглядається як найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.

14. Теорія функціоналізму -

- ☐ Концепція сучасної західної соціології, яка розвиває положення висунуте К.Марксом про неминучий конфлікт між соціальними класами. Сучасні представники, як Р.Дарендорф, надають більше значення проблемі розподілу влади, ніж економічним чинникам
- ☐ Концепція сучасної західної соціології. Її представники (Р.Мертон, К.Девіс) виступають послідовниками Г.Спенсера і розглядають суспільство як систему взаємозалежних частин, кожна з яких має вплив на функціонування цілого.
- ☐ Концепція сучасної західної соціології, представники якої (М.Вебер, Т.Парсонс) пояснюють різноманітні соціальні явища через суб’єктивну рефлексію учасників дій.
- ☐ Концепція сучасної західної соціології її представники (Дж.Мід, М.Кун) розглядають взаємодію між людьми як безперервний діалог, в процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них.

15. Теорія соціальної дії –

- ☐ Концепція сучасної західної соціології, яка розвиває положення висунуте К.Марксом про неминучий конфлікт між соціальними класами. Сучасні представники, як Р.Дарендорф, надають більше значення проблемі розподілу влади, ніж економічним чинникам

- Концепція сучасної західної соціології. Її представники (Р.Мертон, К.Девіс) виступають послідовниками Г.Спенсера і розглядають суспільство як систему взаємозалежних частин, кожна з яких має вплив на функціонування цілого.
- Концепція сучасної західної соціології, представники якої (М.Вебер, Т.Парсонс) пояснюють різноманітні соціальні явища через суб'єктивну рефлексію учасників дій.
- Концепція сучасної західної соціології її представники (Дж.Мід, М.Кун) розглядають взаємодію між людьми як безперервний діалог, в процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них.

16. Теорія конфлікту –

- Концепція сучасної західної соціології, яка розвиває положення висунуте К.Марксом, про неминучий конфлікт між соціальними класами. Сучасні представники, як Р.Дарендорф, надають більше значення проблемі розподілу влади, ніж економічним чинникам
- Концепція сучасної західної соціології. Її представники (Р.Мертон, К.Девіс) виступають послідовниками Г.Спенсера і розглядають суспільство як систему взаємозалежних частин, кожна з яких має вплив на функціонування цілого.
- Концепція сучасної західної соціології, представники якої (М.Вебер, Т.Парсонс) пояснюють різноманітні соціальні явища через суб'єктивну рефлексію учасників дій.
- Концепція сучасної західної соціології її представники (Дж.Мід, М.Кун) розглядають взаємодію між людьми як безперервний діалог, в процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них.

17. Теорія символічного інтеракціонізму –

- Концепція сучасної західної соціології, яка розвиває положення висунуте К.Марксом, про неминучий конфлікт між соціальними класами. Сучасні представники, як Р.Дарендорф, надають більше значення проблемі розподілу влади, ніж економічним чинникам
- Концепція сучасної західної соціології. Її представники (Р.Мертон, К.Девіс) виступають послідовниками Г.Спенсера і розглядають суспільство як систему взаємозалежних частин, кожна з яких має вплив на функціонування цілого.
- Концепція сучасної західної соціології, представники якої (М.Вебер, Т.Парсонс) пояснюють різноманітні соціальні явища через суб'єктивну рефлексію учасників дій.
- Концепція сучасної західної соціології її представники (Дж.Мід, М.Кун) розглядають взаємодію між людьми як безперервний діалог, в процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них.

18. Видатний український мислитель Г.Сковорода вважав що

- Відсутність приватної власності можливе тільки при скасуванні сім'ї.
- Смысл людського буття становить праця, а щастя – праця за покликанням.
- Запорукою стабільності у суспільстві виступає “середній елемент”.

19. Український вчений XVIIІст. С.Оріховський-Роксолан вважав що:

- Великі за розміром держави не можуть існувати без деспотичного правління, яке тільки страхом перед лютим покаранням змушує віддалені окраїни підкорятися центральній владі.
- Відсутність приватної власності можливе тільки при скасуванні сім'ї.
- Королівська (державна) влада дана не Богом, а виникла внаслідок договору між людьми, які слухаються правителя добровільно.

20. Вагомим внеском М.Ковалевського у вітчизняну соціологію було те що він:

- Вважав, що завданням соціології є визначення домінуючого соціального чинника суспільного життя.
- Обстоював в соціології системний підхід, стверджуючи що не існує одного визначального соціального чинника.
- Стверджував, що соціальні процеси відбуваються під впливом кліматичних чинників.

ТЕМА 3. СУСПІЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА

ПЛАН

1. Як розуміння Вами суспільства як соціальної системи може вплинути на визначення Вашого власного місця у соціальній структурі суспільства?
2. Теорія соціальної мобільності Питирима Сорокіна.

Напрями для міркування над питаннями теми:

1. Що таке соціальний статус та соціальна роль?
2. Що таке первинна і вторинна групи?
3. Які функції мають соціальні інститути?
4. Які види соціальних структур прийнято виділяти?

Теми повідомлень та презентацій:

1. Характерні риси індустріального та постіндустріального суспільства.
2. Феномен «середнього класу» та його соціальні функції.
3. Маргінальні групи в сучасній Україні.

Рекомендована література:

28, с. 79-112; 33, с.62-81, 45, с.20-300; 8, 3-44;9, с.7-29; 10, с.11-31

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Знайдіть відповідність між поняттям та дефініцією:

Поняття:	Дефініція:
Соціальна спільнота	Процес зміни постійного місця проживання індивідів чи соціальних груп, їх переміщення в інший район чи іншу країну, а також переселення із села в місто або навпаки.
Соціальна група	Модель поведінки відповідно до соціального статусу
Соціальний інститут	Сукупність людей (сім'я, плем'я, етнос тощо), об'єднана відносно стійкими соціальними зв'язками, відносинами, яка має загальні ознаки, що надають їй неповторної своєрідності.
Соціальна стратифікація	Процес переміщення індивідів між ієрархічними або іншими елементами структури суспільства.
Соціальна мобільність	Втрата особистістю об'єктивної належності до соціальної спільноти без наступного входження до іншої, втрата норм і цінностей відповідної субкультури.
Міграція	Стійкі, форми організації і регулювання спільної діяльності людей, або безособова форма ролей і статусів.
Маргіналізація	Сукупність індивідів, яка існує реально, визначається емпірично, характеризується відносною цілісністю, є самостійним суб'єктом соціальної дії, поведінки.
Соціальна роль	Сукупність розташованих у вертикальному порядку соціальних прошарків бідних, заможних, багатих.

****Завдання 2.** Визначте три головні функції, які притаманні усім соціальним інститутам без винятку. Розподіліть у нижчеподану таблицю, які з наведених функцій належать яким соціальним інститутам.

Для всіх соціальних інститутів		функція політичної соціалізації;
Соціальний інститут політики		світоглядна функція;
		виховна функція;
		функція професійної соціалізації;
		ілюзорно-компенсаторна функція;
Соціальний інститут культури і освіти		функція підтримки та розвитку суспільного поділу праці;
Соціальний інститут релігії		функція соціального контролю;
		функція соціального управління;
		репродуктивна функція;
Соціальний інститут сім'ї		функція науково-дослідна;
		функція підсилення стимулів до праці
Соціальний інститут економіки		функція задоволення конкретних потреб людей;
		ціннісно-нормативна функція;
	господарсько-побутова	

****Завдання 3.** Визначте, які з наведених нижче суспільств відносяться до історичних типів стратифікаційних систем закритої, відкритої чи змішаної, вкажіть конкретний історичний тип стратифікаційної системи: рабство, каста, стани, класи.

	<i>Закрита</i>	<i>Відкрита</i>	<i>Змішана</i>
Стародавня Індія			
Буржуазна Франція			
Стародавня Греція			
Феодална Іспанія			
Японія XIX ст.			
Київська Русь X ст.			
Росія XVIII–XIX ст.			
Візантійська імперія IV ст.			
Радянська Україна			
Імперіалістична Німеччина			

****Завдання 4.** Давши пояснення, що таке соціальна мобільність, проаналізуйте і визначте до якого типу соціальної мобільності (висхідна, низхідна, вертикальна, горизонтальна) і виду (досягнення, аскрипція, маргіналізація, міграція) можна віднести наведені приклади.

Соціальна мобільність _____

Приклад	Вид соціальної мобільності
студент, відчуваючи дискомфорт у групі, переходить з дозволу деканату в іншу групу;	
студент, отримавши три двійки на іспитах, відраховується із університету;	
студент за відмінне навчання та активну громадську діяльність відзначається іменною стипендією і обирається до ради університету;	
студент випускного курсу, який працює у вільний від навчання час за плаваючим графіком на одній із фірм менеджером-стажером, після отримання диплому спеціаліста був зарахований у цій фірмі на посаду менеджера;	

студент випускного курсу за результатами рейтингу серед 28 студентів упродовж усього терміну навчання отримує сімнадцятий рейтинг, через це позбавляється права вступу до магістратури, про яку мріяв на першому курсі	
студент, працюючи офіціантом у вільний від навчання час, переходить на роботу до іншого ресторану, бо він розміщений ближче до його місця проживання;	

*****Завдання 5.** Визначте і розпишіть, які соціальні статуси із «статусного набору» за Робертом Мертоном ви маєте на сьогоднішній день, розкриваючи зміст відповідного статусу, вкажіть до яких соціальних процесів ви включені на даний час і визначте своє місце у соціальній структурі суспільства обґрунтовуючи свою відповідь.

****Тестові завдання**

1. Соціальний інститут це –

- ☐ Навчальний заклад де вивчається структура міжособових стосунків.
- ☐ Сукупність сталих форм життєдіяльності, ролей та статусів, спрямованих на задоволення певних потреб.
- ☐ Сукупність соціальних умов життєдіяльності людини, які впливають на її свідомість та поведінку.

2. Визначальною умовою появи соціальних інститутів виступає

- ☐ Соціальна мобільність.
- ☐ Соціальна потреба.
- ☐ Соціальна стратифікація.

3. Необхідною умовою функціонування соціального інституту є

- ☐ Регулювання соціальних відносин між різними соціальними групами, розв'язання соціальних проблем, забезпечення ефективного впровадження соціальних резервів виробництва.
- ☐ Виконання індивідами своїх соціальних ролей, засноване на здійсненні очікуваних дій та здійсненні очікуваних дій і дотримання зразків (норм) поведінки
- ☐ Процес соціального відтворення, внаслідок якого верстви, групи, класи виявляються нерівними між собою та групуються в ієрархічно розміщені страти.

4. Соціальна спільнота це –

- ☐ Об'єднання людей, яке має закріплену спільну територію, спільні культурні цінності та соціальні норми, які характеризуються усвідомленням соціокультурної ідентичності.
- ☐ Сукупність індивідів, зайнятих економічно і соціально рівноцінними видами праці, які відповідно отримують приблизно однакову матеріальну і моральну винагороду.
- ☐ Сукупність людей, об'єднана відносно стійкими соціальними зв'язками, відносинами, яка має загальні ознаки, що надають їй неповторної своєрідності.

5. Спільна діяльність людей породжує складну систему соціальних зв'язків, яка згуртовує індивідів у єдине соціальне ціле – _____ і через неї в соціальну систему.

- ☐ Соціальну страту.
- ☐ Соціальну спільноту .
- ☐ Соціальну верству.

6. Масова соціальна спільнота це –

- ☐ Група людей, між якими майже відсутні емоційні зв'язки і їх взаємодія зумовлена прагненням досягнути певної мети.
- ☐ Сукупність індивідів, яких об'єднують певні спільні погляди, схильності, смаки тощо.
- ☐ Група людей, між якими існують прямі контакти, що відображають різні аспекти їх особистостей.

7. Соціальна група це –

- Сукупність індивідів, яких об'єднують певні спільні погляди, схильності, смаки тощо.
- Сукупність індивідів, яка існує реально, фіксується емпірично, характеризується відносною цілісністю, є самостійним суб'єктом історичної та соціальної дії, поведінки.
- Група людей, між якими майже відсутні емоційні зв'язки і їх взаємодія зумовлена прагненням досягнути певної мети.

8. Первинна соціальна група це –

- Група людей, між якими майже відсутні емоційні зв'язки і їх взаємодія зумовлена прагненням досягнути певної мети.
- Сукупність індивідів, яких об'єднують певні спільні погляди, схильності, смаки тощо.
- Група людей між, якими існують прямі контакти, що відображають різні аспекти їх особистостей.

9. Вторинна соціальна група це –

- Сукупність індивідів, яких об'єднують певні спільні погляди, схильності, смаки тощо.
- Сукупність індивідів, яка існує реально, фіксується емпірично, характеризується відносною цілісністю, є самостійним суб'єктом історичної та соціальної дії, поведінки.
- Група людей, між якими майже відсутні емоційні зв'язки і їх взаємодія зумовлена прагненням досягнути певної мети.

10. Соціальна структура це –

- Об'єднання людей, яке має закріплену спільну територію, спільні культурні цінності та соціальні норми, які характеризуються усвідомленням соціокультурної ідентичності.
- Сукупність індивідів, зайнятих економічно і соціально рівноцінними видами праці, які відповідно отримують приблизно однакову матеріальну і моральну винагороду.
- Сукупність соціальних, соціально-демографічних, професійно-кваліфікаційних, територіальних та етнічних спільнот пов'язаних між собою відносно сталими стосунками.

11. Визначте два головних елементи соціальної структури

- Система класів, верств, професійних та інших груп.
- Система символів, норм, правил.
- Соціально-територіальні спільності, етнічні групи.
- Соціальні інститути, безособова система ролей і статусів.

12. Соціальні класи це –

- Велика соціальна група, яка відрізняється від інших по критеріям доступу до суспільних багатств (розподілу благ у суспільстві), владі, соціальному престижу
- Соціальна група, створена з метою задовольнити прагнення її членів до визнання, поваги, незалежності.
- Об'єднання людей, яке має закріплену спільну територію, спільні культурні цінності та соціальні норми.

13. Соціальна стратифікація це –

- Просування соціальними “сходінками” завдяки зовнішнім, незалежним від індивіда, групи властивостям (соціальному становищу, фізичним даним).
- Міжгрупова та просторова рухомість населення, його здатність (готовність) до соціальних переміщень.
- Процес соціального відтворення, внаслідок якого верстви (страти), групи, класи виявляються нерівними між собою і групуються в ієрархічно розміщені страти з різним престижем, власністю, владою.

14. Соціальна верства це –

- Сукупність соціальних, соціально-демографічних, професійно-кваліфікаційних, територіальних та етнічних спільнот пов'язаних між собою відносно сталими стосунками.
- Сукупність індивідів, зайнятих економічно і соціально рівноцінними видами праці, які відповідно отримують приблизно однакову матеріальну і моральну винагороду.
- Сукупність індивідів, яких об'єднують певні спільні погляди, схильності, смаки тощо.

15. Маргіналізація це –

- Процес зміни постійного місця проживання індивідів чи соціальних груп, їх переміщення в інший регіон чи іншу країну, а також переселення із села в місто або навпаки.

- Втрата особистістю об'єктивної приналежності до даної соціальної групи без наступного входження до іншої, а також втрата особистістю норм та цінностей відповідної субкультури.
- Процес зміни постійного місця проживання індивідів чи соціальних груп, їх переміщення за межі даного суспільства.

16. Соціальний статус це –

- Значення, придбане індивідом у суспільстві завдяки його власним зусиллям.
- Становище індивіда в суспільстві, пов'язане з певними правами та обов'язками.
- Соціальне становище в суспільстві, приписане індивіду на основі його віку.

17. Соціальна мобільність це –

- Просування соціальними “сходами” завдяки зовнішнім, незалежним від індивіда, групи властивостям (соціальному становищу, фізичним даним).
- Міжгрупова та просторова рухомість населення, його здатність (готовність) до соціальних переміщень.
- Здобуття індивідом чи групою певного статусу завдяки безпосередньо власним успіхам.

18. Існує два шляхи підвищення соціального статусу це –

- Аскрипція.
- Адаптація.
- Досягнення.
- Реорганізація.

19. Аскрипція це –

- Просування соціальними “сходами” завдяки зовнішнім, незалежним від індивіда, групи властивостям (соціальному становищу, фізичним даним).
- Міжгрупова та просторова рухомість населення, його здатність (готовність) до соціальних переміщень.
- Здобуття індивідом чи групою певного статусу завдяки безпосередньо власним успіхам.

20. Досягнення це –

- Просування соціальними “сходами” завдяки зовнішнім, незалежним від індивіда, групи властивостям (соціальному становищу, фізичним даним).
- Міжгрупова та просторова рухомість населення, його здатність (готовність) до соціальних переміщень.
- Здобуття індивідом чи групою певного статусу завдяки безпосередньо власним успіхам.

ТЕМА 4. МЕТОДИКА І ТЕХНІКА СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ПЛАН

1. Сутність соціологічних досліджень та їх різновиди.
2. Програма соціологічного дослідження.

Напрями для міркування над питаннями теми:

1. Які етапи включає соціологічне дослідження?
2. Що таке вибірка які існують її види?
3. Гіпотеза соціологічного дослідження.
4. Анкета та головні вимоги до складання анкетних запитань.

Рекомендована література:

28, с.558-576; 29, 139-144; 33, с.83-101; 39, с.11-31.

Теми соціологічних досліджень та презентацій

1. Чинники, що впливають на рейтинг професій.
2. Джерела інформації для студентів та їх використання у процесі навчання.
3. Вільний час та світ захоплень сучасної молоді.
4. Взаємовідносини студентів у групі.
5. Життєві ідеали у формуванні особистості.
6. Чи існує проблема взаєморозуміння із вашими батьками.
7. Проблема вибору майбутньої професії.
8. Роль жінки у сучасному українському суспільстві.
9. Наскільки ви довіряєте засобам масової інформації.
10. Що означає для вас бути сучасним.
11. Можете обрати власну тему на ваш розсуд.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Знайдіть відповідність між поняттям та дефініцією:

Поняття:	Дефініція:
ФУНДАМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	Метод соціологічного дослідження в якому використовують документи як засоби закріплення інформації щодо фактів, подій, явищ об'єктивної дійсності й розумової діяльності людини.
ГІПОТЕЗА	Науково обґрунтований підхід, що дає змогу робити висновки про об'єкт як ціле, спираючись на дані аналізу окремих його ознак
АНКЕТА	Науково обґрунтоване припущення, яке висувують для можливого пояснення нових соціологічних явищ і процесів, яке треба підтвердити або спростувати.
ВИБІРКА	Дослідження, що виявляє соціальні тенденції, закономірності розвитку, пов'язані з вирішенням складних соціальних проблем.
АНАЛІЗ ДОКУМЕНТІВ	Опитувальний листок, що самостійно заповнюється респондентом за вказаними правилами
АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	Найсерйозніший вид соціологічного дослідження за характером поставлених цілей, яке не лише описує елементи явища чи процесу, але й дозволяє з'ясувати причини, що покладені в його основу.

*Завдання 2.

Сформулюйте визначення понять:

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ВИБІРКОВА СУКУПНІСТЬ	
ПРОГРАМА СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
МОНІТОРИНГ	
КОНТЕНТ-АНАЛІЗ	

****Завдання 3.**

Що таке гіпотеза у соціологічному дослідженні, які бувають гіпотези, яким вимогам повинна відповідати гіпотеза?

****Завдання 4.**

З метою розвитку туристичної галузі в Україні група дослідників на замовлення виконала певну роботу і склала відповідні рекомендації, в ході роботи дослідниками були використані відеоматеріали, порівняльні таблиці, схеми і програми маршрутів, точне дослідження змісту текстових масивів з метою виявлення чи виміру соціальних тенденцій, репрезентованих цими масивами.

Визначте, якими методами соціологічного дослідження користувалися дослідники, обґрунтуйте відповідь.

*****Завдання 5.**

Складіть анкету (як мінімум 20 запитань) для віртуального соціологічного дослідження, за обраною вами темою (див. список тем) та охарактеризуйте його за планом:

1.Тема вашого соціологічного дослідження _____

2.Мета вашого дослідження _____

3.Об'єкт вашого дослідження _____

4.Що є предметом вашого дослідження? _____

5. Визначте вихідну гіпотезу вашого дослідження _____

6. Класифікуйте ваше соціологічне дослідження:

За об'єктом _____

За часом _____

За видами завдань _____

За характером поставлених цілей _____

За замовником _____

****Тестові завдання**

1. Соціологічне дослідження – це:

- ☐ Комплексна програма взаємопов'язаних заходів, спрямованих на розвиток соціальних процесів у трудових колективах, регіонах.
- ☐ Вид практичних соціологічних рекомендацій, що являють собою відпрацьовану за операціями сукупність прийомів, методів і впливів, застосовуваних при розв'язанні різних соціальних проблем.
- ☐ Складний комплекс програмно-упорядкованих науково-теоретичних, методичних та організаційно-технічних засобів, спрямованих на досягнення дослідницьких цілей і завдань.

2. Соціологічне дослідження дає змогу:

- ☐ Мати точну картину матеріального світу.
- ☐ Формувати конкретні заходи щодо вдосконалення соціальної дійсності.
- ☐ Поглибити уявлення про сутність природних явищ.

3. Соціальний факт – це:

- ☐ Будь-який науковий факт.
- ☐ Явище дійсності, яке має сутнісний смисл і значення.
- ☐ Явище дійсності, яке має наукове значення.

4. Фундаментальні соціологічні дослідження:

- ☐ Спрямовують для вивчення шляхів, форм та засобів вдосконалення діяльності конкретних соціальних об'єктів.
- ☐ Проводять здебільшого з міждисциплінарних проблем, які поєднують у собі елементи фундаментальних та прикладних досліджень.
- ☐ Спрямовані на виявлення та аналіз соціальних тенденцій, закономірностей розвитку і пов'язані з вирішенням складних соціальних проблем.

5. Прикладні соціологічні дослідження:

- ☐ Спрямовують для вивчення шляхів, форм та засобів вдосконалення діяльності конкретних соціальних об'єктів.
- ☐ Проводять здебільшого з міждисциплінарних проблем, які поєднують у собі елементи фундаментальних та прикладних досліджень.
- ☐ Спрямовані на виявлення та аналіз соціальних тенденцій, закономірностей розвитку і пов'язані з вирішенням складних соціальних проблем.

6. Комплексні соціологічні дослідження:

- ☐ Спрямовують для вивчення шляхів, форм та засобів вдосконалення діяльності конкретних соціальних об'єктів.
- ☐ Проводять здебільшого з міждисциплінарних проблем, які поєднують у собі елементи фундаментальних та прикладних досліджень.
- ☐ Спрямовані на виявлення та аналіз соціальних тенденцій, закономірностей розвитку і пов'язані з вирішенням складних соціальних проблем.

7. Програма соціологічного дослідження – це:

- ☐ Теоретичні схеми, моделі, диспозиції, інші пізнавальні регулятиви.
- ☐ Науковий документ, який регламентує всі етапи, стадії підготовки, організації та проведення соціологічного дослідження.
- ☐ Механізми упереджуючого сприйняття та реакцій груп, колективів, інститутів інших соціальних спільнот на зовнішні впливи.

8. Об'єкт соціологічного дослідження – це:

- ☐ Конкретизований проблемою цілісний фрагмент соціальної реальності, тобто особа, сім'я, група, колектив чи їх сукупність, суспільство в цілому чи сукупність суспільств.
- ☐ Будь-який аспект, рівень чи зріз соціального явища, спроможний науковими методами сприяти пізнанню досліджуваного предмета;
- ☐ Науковий документ, який регламентує всі етапи стадії підготовки, організації та проведення соціологічного дослідження.

9. Предмет соціологічного дослідження – це.

- ☐ Конкретизований проблемою цілісний фрагмент соціальної реальності, тобто особа, сім'я, група, колектив чи їх сукупність, суспільство в цілому чи сукупність суспільств.
- ☐ Будь-який аспект, рівень чи зріз соціального явища, спроможний науковими методами сприяти пізнанню досліджуваного предмета.
- ☐ Науковий документ, який регламентує всі етапи стадії підготовки, організації та проведення соціологічного дослідження.

10. Опитування – це:

- ☐ Науково обґрунтований підхід, що дає змогу робити висновки про об'єкт як ціле, спираючись на дані аналізу лише його окремих ознак.
- ☐ Зміна або відтворення явища з метою вивчення його у найсприятливіших умовах.

- Метод збору інформації про об'єкт вивчення в ході безпосереднього або опосередкованого соціально-психологічного спілкування соціолога і респондента шляхом реєстрації відповідей на запитання, що задаються соціологом і впливають з мети і завдань дослідження.

11. Метод вибірки – це:

- Науково обґрунтований підхід, що дає змогу робити висновки про об'єкт як ціле, спираючись на дані аналізу лише його окремих ознак.
- Зміна або відтворення явища з метою вивчення його у найсприятливіших умовах.
- Метод збору інформації про об'єкт вивчення в ході безпосереднього або опосередкованого соціально-психологічного спілкування соціолога і респондента шляхом реєстрації відповідей на запитання, що задаються соціологом і впливають з мети і завдань дослідження.

12. Генеральна сукупність – це:

- Частина об'єктів генеральної сукупності, яка становить суму вихідних одиниць спостереження, вивчення та аналізу.
- Частина суб'єктів певної сукупності, яка становить суму вихідних одиниць спостереження, вивчення та аналізу.
- Об'єкт соціологічного дослідження в єдності його суттєвих якостей та ознак.

13. Вибіркова сукупність – це:

- Частина об'єктів генеральної сукупності, яка становить суму вихідних одиниць спостереження, вивчення та аналізу.
- Частина суб'єктів певної сукупності, яка становить суму вихідних одиниць спостереження, вивчення та аналізу.
- Об'єкт соціологічного дослідження в єдності його суттєвих якостей та ознак.

14. Репрезентативність – це:

- Теоретичні схеми, моделі, диспозиції інші пізнавальні регулятиви.
- Принцип тотожності сформованої моделі досліджуваного об'єкта параметрам генеральної сукупності.
- Обґрунтоване припущення про майбутній стан явищ природи і суспільства або явища, невідомі в даний момент, але які піддаються виявленню.

15. Контент-аналіз – це:

- Тлумачення документа через з'ясування основних думок і ідей конкретно тексту, оцінка його змісту згідно з політичними, моральними або естетичними критеріями.
- Пошук таких ознак документа, які б відображали істотні сторони його змісту.
- Точне дослідження змісту текстових масивів з метою виявлення чи виміру соціальних тенденцій, репрезентованих цими масивами.

16. Спостереження у соціології – це:

- Реєстрація соціальних процесів, явищ або їх окремих елементів.
- Спосіб одержання інформації щодо кількісних і якісних змін показників діяльності поведінки соціального об'єкта внаслідок впливу на нього деяких керованих і контрольованих чинників.
- Принцип тотожності сформованої моделі досліджуваного об'єкта параметрам генеральної сукупності.

17. Пошукове спостереження – це:

- Спостереження, при якому дослідник тією чи іншою мірою безпосередньо включений у досліджуваний процес.
- Спостереження, яке застосовують у реальній життєвій ситуації.
- Спостереження, яке використовують з метою пошуку фактів, коригуючи тему досліджень.

18. Польове спостереження – це:

- Спостереження, при якому дослідник тією чи іншою мірою безпосередньо включений у досліджуваний процес.
- Спостереження, яке застосовують у реальній життєвій ситуації.
- Спостереження, яке використовують з метою пошуку фактів, коригуючи тему досліджень.

19. Включене спостереження – це:

- Спостереження, при якому дослідник тією чи іншою мірою безпосередньо включений у досліджуваний процес.
- Спостереження, яке застосовують у реальній життєвій ситуації.

- Спостереження, яке використовують з метою пошуку фактів, коригуючи тему досліджень.

20. Експеримент у соціології – це:

- Зміна або відтворення явища з метою вивчення його у найсприятливіших умовах.
- Спосіб одержання інформації щодо кількісних і якісних змін показників діяльності поведінки соціального об'єкта внаслідок впливу на нього деяких керованих і контрольованих чинників.
- Принцип тотожності сформованої моделі досліджуваного об'єкта параметрам генеральної сукупності.

ТЕМА 5. СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ

ПЛАН

1. Презентація моделі конфлікту та обґрунтування змодельованого конфлікту за пропонованою схемою.

Напрями для міркування над питаннями теми:

1. Сформулюйте основні положення теорії конфлікту К.Маркса, Р.Дарендорфа, Л.Козера.
2. Що таке соціальний конфлікт? Типологія конфліктів.
3. Як можна класифікувати конфлікт?
4. Розкрийте конструктивну і деструктивну функцію конфлікту.
5. Які є механізми управління соціальним конфліктом.

Теми повідомлень та презентацій:

1. Сучасні міжетнічні конфлікти.
2. Медіація у вирішенні конфліктів.
3. Конфліктологічні теорії сучасних вчених.

Практичні завдання

*Завдання 1.

Підберіть відповідну дефініцію поняттю:

Поняття	Дефініція
СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ	Характеристика конфлікту, яка пов'язана зі встановленням балансу сил, характеризується такими рисами, як зговір, угода, компроміс
ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЇ КОНФЛІКТУ	Особлива форма конфлікту, мета якої – отримати вигоду, прибуток або доступ до дефіцитних благ
ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЇ КОНФЛІКТУ	Зіткнення протилежних цілей, позицій, думок і поглядів у системі суспільних відносин людей, соціальних груп, соціальних інститутів, суспільства в цілому..
ІНЦИДЕНТ	Ступінь зіткнення інтересів, глибина суперечностей учасників конфліктної взаємодії.
ГОСТРОТА КОНФЛІКТ	Поведінка особи або групи, яка спричиняє соціальний конфлікт, а також взаємовідносини людей у процесі вирішення соціального конфлікту.
КОН'ЮНКТУРА	Усі види соціальних конфліктів
КОНКУРЕНЦІЯ	Перша сутичка конфліктантів, стадія, на якій може бути завершений конфлікт, коли конфліктанти вирішують свої непорозуміння

*Завдання 2.

Сформулюйте визначення понять:

СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ	
ЕСКАЛАЦІЯ	
КОНФРОНТАЦІЯ	
КОНСОЛІДУЮЧА ФУНКЦІЯ	

СОЦІАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ	
КОНФЛІКТНИЙ ФУНКЦІОНАЛІЗМ	
КУЛЬМІНАЦІЯ	
ЧВАРИ	
СУПЕРНИЦТВО	

****Завдання 3.**

Заповніть таблицю, вказавши авторство наведеного нижче положення про соціальний конфлікт.

1. Вважає, що в основі всього історичного розвитку лежить конфліктологічна парадигма.
2. Головний конфлікт вбачає у боротьбі політичних партій.
3. Вперше розглянув конфлікт як соціальне явище.
4. Ввів у науковий обіг поняття «соціологія конфлікту».
5. Вважає, що у нашому суспільстві завжди існують елементи незгоди.
6. Розробив теорію конфліктного функціоналізму.
7. Розв'язання конфлікту бачив лише у соціальному вибуху – революції.
8. Вперше звернув свій погляд на соціальний конфлікт.
9. Вбачав причину соціального конфлікту в соціальній поляризації суспільства.
10. Безконфліктне суспільство вважає неіснуючим.
11. Вважає, що функція конфлікту має залежність і вплив від типу соціальної структури суспільства.
12. Визнавав неминучість соціальних конфліктів внаслідок розподілу влади, багатства, статусів.
13. Вважає можливість і необхідність інституціалізації конфліктів.

АРІСТОТЕЛЬ	
А. СМІТ	
Г. ГЕГЕЛЬ	
К. МАРКС	
М. ВЕБЕР	
Г. ЗІММЕЛЬ	
Р. ДАРЕНДОРФ	
Л. КОЗЕР	

****Завдання 4.**

Визначте, до якого виду можна віднести нижченаведені конфлікти (відкритий/ прихований; вертикальний/ горизонтальний):

- А) підлеглий прийшов до свого керівника з вимогою стабілізувати години його праці. За словами робітника, його робочий день перевантажений. Керівник у дуже жорсткій формі вказав на помилки в його роботі і відповів, що у зв'язку з цим години праці залишаться попередніми;
- Б) підприємство «Ритм» заключило договір із залізницею на відправку вантажів власного виробництва. Але залізниця вчасно не подала залізничні вагони. Як наслідок, був зірваний план постачання. У зв'язку з чим були недоотримані і засоби на виготовлену продукцію;
- В) Ірина вчиться у престижному університеті на 5 курсі спеціальності міжнародна економіка. Досягла високих успіхів у навчанні, заклала підґрунтя для професійної кар'єри. Перемогла на університетському конкурсі «Найкращий фахівець у галузі

міжнародної економіки» і отримала запрошення працювати за кордоном. Але в Ірини є молодий чоловік, кохана людина, яку вони не може зараз залишити. Вона вагається у виборі: їхати за кордон і стати бізнес-леді, чи залишитися з коханою людиною на батьківщині і бути щасливою;

Г) працівники одного відділу певної фірми давно планували у вихідні дні поїхати разом відпочивати за місто, до того ж їх відділ працював наполегливо. У п'ятницю ввечері в їх безпосереднього начальника виникли проблеми щодо виконання термінового завдання, і він наполіг, щоб вони взялися вирішувати ці проблеми у вихідні дні. Інакше під загрозою зриву опинився б у край вигідний для фірми контракт. Серед членів відділу склалися непорозуміння. Деякі члени відділу наполягали на праві відпочинку, інші пропонували підтримати керівника.

А		
Б		
В		
Г		

***Завдання 5.

Індивідуальне творче завдання. Перш ніж приступити до його виконання, уважно прочитайте запропоновані Вам на допомогу матеріали з розділу 5 «Індивідуальні завдання» до теми «Соціологія конфлікту».

Змодельуйте один із видів соціального конфлікту:

1. внутрішньоособистісний;
2. міжособистісний горизонтальний;
3. міжособистісний вертикальний;
4. міжгруповий;
5. конфлікт приналежності;
6. конфлікт із зовнішнім середовищем.

Розберіть змодельований Вами конфлікт за запропонованою схемою:

1. Що таке соціальний конфлікт? Чому Ви вважаєте, що змодельований Вами конфлікт є конфліктом відповідного виду (за класифікацією)?
2. Визначте сферу дії змодельованого Вами конфлікту (політичний, економічний, ідеологічний, національно-етнічний, соціальний...).
3. Що є джерелом _____
підставою _____
приводом _____
причиною змодельованого Вами конфлікту? _____
4. Визначте гостроту _____
тривалість _____
межі конфлікту _____
5. В якій формі (формах) проходить змодельований Вами конфлікт (чвари, кон'юнктура, конфронтація, суперництво, боротьба, конкуренція)? _____
6. Вкажіть механізми змодельованого Вами соціального конфлікту (процес розгортання, передконфліктна ситуація, інцидент, ескалація, кульмінація, завершення, післяконфліктна ситуація)? _____
7. Визначте суб'єкти змодельованого конфлікту
8. Яке можливе вирішення змодельованого Вами конфлікту (часткове, повне)? _____
9. За допомогою якого методу може бути врегульований чи вирішений змодельований Вами конфлікт (уникнення, переговорів, компромісу, використання посередника, перенесення, арбітражного чи третейського суду)? _____
10. Які можливі функції може виконувати змодельований Вами конфлікт (деструктивні (які?), конструктивні (які?))? _____

11. Теорії яких учених Ви будете використовувати, обґрунтовуючи моделі Вашого конфлікту?

12. Підготуйте презентацію моделі розглянутого вами конфлікту.

****Тестові завдання**

1. Засновниками конфліктологічної концепції розвитку суспільства вважають:

- ☐ Г. Спенсера;
- ☐ З. Фрейда;
- ☐ К. Маркса;
- ☐ П. Сорокіна.

2. Соціологія конфлікту – це галузь соціології:

- ☐ що вивчає конфлікти, які відбуваються всередині особистості, на рівні її індивідуальної свідомості;
- ☐ вивчає індивіди, що становлять групи, які відчувають тиск ззовні, перш за все з боку адміністрації чи економічних норм і принципів;
- ☐ вивчає сутність, зумовленість, наслідки та управління конфліктом як соціальним явищем.

3. Макс Вебер вважав:

- ☐ вихід із конфлікту лише у соціальному вибуху – революції;
- ☐ головний конфлікт у суспільстві – боротьба політичних партій;
- ☐ вважав конфлікт універсальним явищем.

4. Ральф Дарендорф вважав, що:

- ☐ у закритих суспільствах конфлікт виконує дестабілізуючу функцію;
- ☐ кожне суспільство базується на насиллі одних членів суспільства над іншими;
- ☐ сам розвиток демократії – є постійно врегульований конфлікт.

5. Засновником теорії конфліктного функціоналізму вважають:

- ☐ Макса Вебера;
- ☐ Ральфа Дарендорфа;
- ☐ Льюїса Козера;
- ☐ Карла Маркса.

6. Карл Маркс вважав, що

- ☐ вихід із конфлікту лише у соціальному вибуху – революції;
- ☐ головний конфлікт у суспільстві – боротьба політичних партій;
- ☐ вважав конфлікт універсальним явищем.

7. Ральф Дарендорф зазначав, що

- ☐ кожне суспільство завжди знаходиться у стані зміни;
- ☐ у сучасному суспільстві існує конфлікт між ресурсами і домаганнями;
- ☐ вихід із конфлікту лише у соціальному вибуху – революції;

8. Основою концепції Л. Козера є:

- ☐ переконання, що кожен елемент суспільства може сприяти його інституалізації та зміні;
- ☐ визнання неминучості соціальних конфліктів унаслідок незадоволення тих чи інших груп розподілом у суспільстві влади, багатства, статутів;
- ☐ визнання, що в основі всього історичного розвитку лежить антагонізм класів, єдиний вихід може бути в революційній зміні суспільно-економічної формації.

9. Яке з тверджень є більш точним визначенням соціального конфлікту:

- ☐ взаємодія суб'єктів, які мають взаємовиключні цілі та реалізують їх один за рахунок іншого;
- ☐ зіткнення протилежних інтересів, цілей, позицій, думок і поглядів у системі суспільних відносин людей, соціальних груп, соціальних інститутів, суспільства в цілому, що характеризується посиленням протилежних тенденцій та інтересів.

10. Гострота конфлікту – це:

- ☐ часові виміри існування конфлікту;
- ☐ зовнішні структурно-динамічні кордони конфлікту;

- ступінь зіткнення інтересів, глибина суперечностей учасників конфліктної взаємодії.

11. Внутрішньоособистісний конфлікт – це:

- незгода між двома або більшою кількістю людей;
- індивід чи група відчувають тиск ззовні з боку адміністрації, економічних норм і приписів;
- зіткнення мотивів, потреб, інтересів, поглядів на рівні індивідуальної свідомості.

12. Конфлікт, коли індивід має ніби подвійну приналежність, конфліктуючі утворюють всередині великої групи свою групу, або індивід одночасно входить у дві конкуруючі групи – це:

- конфлікт міжгруповий;
- конфлікт міжособистісний;
- конфлікт із зовнішнім середовищем;
- конфлікт приналежності.

13. Кон'юнктура – це:

- різновид конфлікту, синонім внутрішньоособистісного конфлікту, виникає в межах однієї із сторін, яка виражає тезу чи антитезу;
- характеристика конфлікту, яка пов'язана зі встановленням балансу сил;
- пасивне протистояння груп із протилежними політичними, економічними, соціальними інтересами.

14. Конфронтація – це:

- характеристика конфлікту, яка пов'язана зі встановленням балансу сил;
- боротьба за визнання особистих досягнень і творчих здібностей з боку особи, організації, суспільства;
- пасивне протистояння груп із протилежними політичними, економічними, соціальними інтересами.

15. Конкуренція – це:

- характеристика особливої форми конфлікту, метою якої є отримання вигоди, прибутку або доступу до дефіцитних благ;
- боротьба за визнання особистих досягнень і творчих здібностей з боку особи, організації, суспільства;
- характеристика конфлікту, яка пов'язана із встановленням балансу сил.

16. Деструктивна функція конфлікту проявляється у суспільстві:

- у розрядці психологічної напруги між учасником, стимулюванні пошуку компромісів;
- у сприянні розвитку суспільства завдяки трансформації сталих форм, руйнуванні нежиттєздатних структур;
- у порушенні соціального клімату, єдності, стабільності суспільства, окремих його сфер, спільнот, колективів.

17. Конструктивна функція конфлікту в суспільстві проявляється у:

- послабленні соціальних зв'язків у суспільстві, роз'єднаності, віддаленості його сфер, а також ускладненні пошуку компромісів;
- у консолідації, об'єднанні людей, що захищають власні інтереси, у виникненні інтересу до співпраці;
- у загостренні сприйняття, оцінці цінностей, відносно яких спалахнула конфліктна ситуація, намаганні змінити систему пріоритетів.

18. Інцидент це:

- вихід із конфлікту одним із способів: насильство, примирення, розрив;
- крайня точка, коли напруження досягає свого піку;
- перша сутичка конфліктів.

19. Ескалація – це:

- крайня точка, коли напруження досягає свого піку;
- реалізація дій чи протидій сторін в окремих актах;
- перша сутичка конфліктів.

20. Використання посередника, перенесення, третейського або арбітражного суду, уникнення, переговори – це:

- ☐ етапи конфлікту;
- ☐ його форми;
- ☐ методи вирішення.

ТЕМА 6. СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ І СІМ'Ї

ПЛАН

1. Рольова гра (завдання № 5).
2. Моя сім'я з соціологічного погляду.

Напрямки для міркування над питаннями теми:

1. Назвіть теоретиків і сформулюйте положення теорії особистості у соціології.
2. Як ви визначите поняття особистість? Чи тотожні індивідуальність і особистість.
3. Визначте до якого соціального типу особистості Ви себе відносите?
4. Які існують етапи соціалізації?
5. Що таке пролонгований інфантилізм і паразитична новація?
6. Що таке девіантна поведінка?
7. Дайте визначення поняттю сім'я, чому сім'я має подвійний характер у будь-якому суспільстві? Які Вам відомі види та типи сімей.
8. Назвіть основні соціальні функції сім'ї.

Теми повідомлень та презентацій:

1. Проблема потреб особистості у сучасній соціології.
2. Стратегія виживання особистості в кризових умовах.
3. Умови стабільності шлюбів і причини розлучень.
4. Гендерна політика в Україні.

Рекомендована література:

6, с.5-10; 8, 3-44; 9, с.7-29; 10, с.11-31; 33, с.19-38.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Сформулюйте визначення понять:

СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ	
ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ	
ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ	
СОЦІАЛІЗАЦІЯ	
РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ	
ДЕВІАЦІЯ	
ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ	

*Завдання 2.

Заповніть таблицю знайшовши відповідність між поняттям і дефініцією.

Поняття	Дефініція
ІНДИВІД	Процес формування внутрішньої структури людської психіки за допомогою засвоєння соціальних норм і цінностей.
ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ	Дитинство, яке затрималось, виявляється у бажанні перекласти відповідальність на інших
ОСОБИСТІСТЬ	Тип поведінки, заснований на прагненні перехитрити державу, обдурити систему

ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ		Сукупність біологічних і соціальних рис, що відрізняють одну людину від іншої
ПРОЛОНГОВАНИЙ ІНФАНТИЛІЗМ		Система соціально значущих рис, що характеризують людину як продукт суспільного розвитку та включення в систему соціальних зв'язків.
МОТИВИ		Об'єктивно зумовлені реальними можливостями, соціальним середовищем, націлені на соціальні інституції, організації, норми взаємовідносин у суспільстві, від яких залежить розподіл благ, що забезпечують задоволення потреб.
СОЦІАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ		Окрема конкретна людина, представник людського роду.
ПАРАЗИТИЧНА НОВАЦІЯ		Конкретні внутрішні збудники дії, що безпосередньо ситуаційно визначають поведінку людей.

****Завдання 3.**

Виберіть із кожної пари правильний варіант відповіді.

1.	а) тварин теж можна навчати; б) соціалізація притаманна не лише людині, але й тваринам;	2.	а) соціалізація закінчується у зрілому віці; б) первинна соціалізація найбільш активно протікає в першій половині життя;
3.	а) соціалізація не включає освоєння соціальних ролей; б) соціалізація – кумулятивний процес накопичення соціальних навичок;	4.	а) ресоціалізація – звільнення від попередніх норм, цінностей і ролей; б) навчання – рудиментна форма соціалізації.

****Завдання 4.**

За схемою «Класифікація функцій сім'ї» охарактеризуйте кожну функцію Вашої сім'ї.

№ п\п	СФЕРА СІМЕЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	СУСПІЛЬНІ ФУНКЦІЇ	ІНДИВІДУАЛЬНІ ФУНКЦІЇ
1.	репродуктивна	біологічне відновлення суспільства	задоволення потреби в дітях
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			

*****Завдання 5.**

Індивідуальне творче завдання. Виконання його Ви традиційно розпочинайте зі знайомством у розділі 5 «Індивідуальні завдання» з матеріалами, які допоможуть Вам правильно, глибоко і вдумливо справитися з творчою роботою. Підготуйтеся до рольової гри. Вибравши собі одну із нижченаведених ролей:

а) складіть характеристику особи;

б) складіть рольову поведінку особи у кожному випадку певної дії.

Студенти за бажанням можуть скласти будь-яку іншу ситуацію і обрати собі відповідні ролі, виконавши вказане завдання.

План гри

1. Вступна частина: ведучий розкриває мету і завдання гри, дає завдання відповідно до сценарію. Актори коротко характеризують ту особистість, яку будуть «грати».
2. Основні дії.
3. Обговорення гри.
4. Висновки.

Варіант № 1

Рольова гра «На прийомі у лікаря «ультразвукове обстеження».

Варіанти вихідної системи ролей:

- ☐ студент;
- ☐ викладач;
- ☐ підприємець середнього бізнесу;
- ☐ реалізатор з ринку;
- ☐ пенсіонер;
- ☐ домогосподарка;
- ☐ молода жінка з дитиною;
- ☐ офіцер збройних сил;
- ☐ священик;
- ☐ «новий» українець;
- ☐ лікар;
- ☐ медсестра.

Дія перша.

Біля кабінету лікаря збирається черга. Лікаря в кабінеті ще немає. Виходить медсестра і звертається до черги з проханням при вході до лікаря пред'являти талончик добровільного внеску на підтримку медичної галузі. Як статусний набір впливає на поведінку кожної особи після повідомлення?

Дія друга.

Приходить лікар. Хтось із черги намагається прослизнути до лікаря в обхід інших. Як статус та структура впливає на поведінку в однаковій ситуації?

Дія третя.

Інша медична сестра приводить трьох пацієнтів зі стаціонару і наполягає на їх терміновому обстеженні.

Дія четверта.

Лікаря терміново викликають у інше відділення для консультації. Рольова модель поведінки кожного

Варіант № 2.

Рольова гра «Людина в автобусі».

Варіанти вихідної системи ролей:

- ☐ студент;
- ☐ викладач вузу;
- ☐ інженер успішного підприємства;
- ☐ інженер підприємства, що збанкрутувало;
- ☐ пенсіонер;
- ☐ офіцер збройних сил;
- ☐ священик;
- ☐ домогосподарка;
- ☐ успішний бізнесмен (в автобусі випадково);
- ☐ кондуктор;
- ☐ контролер;
- ☐ мати з дитиною.

Дія перша.

Картина перша.

Посадка в автобус. Покупка білетів і пред'явлення проїзних документів. (Взаємовідносини з кондуктором). Як статусний набір та структура особистості пасажирів впливає на їх взаємовідносини з кондуктором?

Картина друга.

Входять контролери, починають перевіряти проїзні документи. Хто із дійових осіб без квитка?

Дія друга.

Хтось наступає на ногу домогосподарці. Учасники втручаються у конфлікт. Як статус та структура особистості різних людей впливає на поведінку в одній і тій же ситуації?

Дія третя.

Ремонт дороги. Автобус неочікувано змінює маршрут. Як виглядає рольова модель поведінки кожного?

Дія четверта.

Поломка автобуса. Вихід пасажирів. Що відбувається на сцені, якщо ті самі ролі зіграють інші актори?

Варіант 3.

Рольова гра «Батьківські збори випускного 11-А класу в середній школі».

Варіанти вихідної системи ролей:

- ☐ класний керівник;
- ☐ мама Люди – ветеринар у приватній клініці;
- ☐ бабуся Максима – жінка пенсійного віку працює у бібліотеці;
- ☐ тато Оленки – власник нічного клубу (перший раз на зборах);
- ☐ уся родина відмінника Артура у складі мами та бабусі;
- ☐ мама Дмитра – багатодітна домогосподарка;
- ☐ тато Гриші з 9-Б (на зборах випадково);
- ☐ мати двієчника Петра – офіціантка;
- ☐ батько Василя – слюсар III розряду;
- ☐ старша сестра Степана в ролі його матері;
- ☐ тато Лізи – перукар-стиліст;
- ☐ мама Василіси – артистка драматичного театру;
- ☐ вітчим невгамовних близнюків Саші і Паші;
- ☐ мама Катрусі працює на трьох роботах;
- ☐ дідусь Славка – офіцер-підводник у відставці.

Дія перша.

Класний керівник розпочинає збори, дорікає на малу кількість присутніх. Обговорюються питання успішності та поведінки учнів, проведення підготовки до іспитів. Як статусний набір та структура особистості впливає на поведінку індивіда?

Дія друга.

Обговорюється питання про добровільні внески на розвиток драматичного гуртка при школі. Рольова модель поведінки присутніх.

Дія третя.

Обговорюється план проведення та організації випускного вечора, розподіляються обов'язки та завдання. Виникають суперечки з приводу подарунку

для школи. Вплив статусного набору та структури особистості на поведінку присутніх.

****Тестові завдання**

1. Кожна людина, яка живе в суспільстві – це:

- ☐ індивід, індивідуальність, особистість;
- ☐ тільки індивід;
- ☐ тільки особистість;
- ☐ тільки індивідуальність.

2. Індивід – це:

- ☐ сукупність біологічних та соціальних рис, які відрізняють одну людину від іншої;
- ☐ окрема конкретна людина, представник людського роду;
- ☐ система соціально значущих рис, що характеризує людину як продукт суспільного розвитку та включення в систему соціальних зв'язків.

3. Індивідуальність – це:

- ☐ сукупність біологічних та соціальних рис, які відрізняють одну людину від іншої;
- ☐ окрема конкретна людина, представник людського роду;
- ☐ система соціально значущих рис, що характеризує людину як продукт суспільного розвитку та включення в систему соціальних зв'язків.

4. Особистість – це:

- ☐ сукупність біологічних та соціальних рис, які відрізняють одну людину від іншої;
- ☐ окрема конкретна людина, представник людського роду;
- ☐ система соціально значущих рис, що характеризує людину як продукт суспільного розвитку та включення в систему соціальних зв'язків.

5. Соціальний статус – це:

- ☐ позиція, придбана індивідом у суспільстві завдяки його власним зусиллям;
- ☐ становище індивіда в суспільстві, пов'язане з певними правами та обов'язками;
- ☐ соціальне становище в суспільстві, приписане індивіду на основі його віку.

6. Соціальна роль – це:

- ☐ відповідний прийнятим нормам спосіб поведінки людей залежно від їх статусу або положення в суспільстві, системі міжособових відносин;
- ☐ значення, придбане індивідом у суспільстві завдяки його власним зусиллям;
- ☐ становище індивіда в суспільстві, пов'язане з певними правами та обов'язками.

7. Соціалізація – це:

- ☐ процес засвоєння індивідом протягом свого життя соціальних норм та культурних цінностей того суспільства, до якого він належить, набуття об'єктивної приналежності та суб'єктивного ототожнення з конкретною соціальною групою, спільнотою, класом;
- ☐ процес взаємодії людини з соціальним середовищем, під час якого узгоджуються вимоги й очікування його учасників;
- ☐ втрата особистістю об'єктивної приналежності до даної соціальної групи без наступного входження до іншої, а також втрата особистістю норм та цінностей відповідної субкультури.

8. Який період в житті людини охоплює процес соціалізації?

- ☐ від народження до повноліття;
- ☐ від повноліття до старості;
- ☐ від народження до старості.

9. Соціальна активність особистості – це:

- ☐ системна соціальна якість, яка визначає розуміння, прийняття інтересів суспільства та певних спільностей, а також вміння реалізувати ці інтереси, активна діяльність самостійного суб'єкта;
- ☐ процес взаємодії людини із соціальним середовищем, під час якого узгоджуються вимоги і очікування його учасників;
- ☐ втрата особистістю об'єктивної приналежності до даної соціальної групи без наступного входження до іншої, а також втрата особистістю норм та цінностей відповідної субкультури.

10. Сім'я – це:

- ☐ сукупність людей, пов'язаних спільністю життєвих умов, єдністю цінностей, відносинами організації та усвідомленням соціальної ідентичності;
- ☐ первинна форма соціальної організації, яка виникла на основі родових зв'язків та характеризується безпосереднім типом соціальних відносин;
- ☐ засноване на кровній спорідненості, шлюбі або усиновленні об'єднання людей, пов'язаних спільністю побуту, взаємними відповідальністю, піклуванням, допомогою.

11. Сім'я нуклеарна – це:

- ☐ сім'я, що складається з подружньої пари з дітьми чи без дітей;
- ☐ сім'я, що складається з кількох об'єднаних родинними взаєминами нуклеарних сімей, кожна з яких може бути повною або неповною і включати також родичів подружжя по прямій та побічній лінії;
- ☐ первинна форма соціальної організації, яка виникла на основі родових зв'язків та характеризується безпосереднім типом соціальних відносин.

12. Сім'я розширена – це:

- ☐ сім'я, що складається з подружньої пари з дітьми чи без дітей, або одного із батьків і дітей, які не перебувають у шлюбі;
- ☐ сім'я, що складається з кількох об'єднаних родинними взаєминами нуклеарних сімей, кожна з яких може бути повною або неповною і включати також родичів подружжя по прямій та побічній лінії;
- ☐ первинна форма соціальної організації, яка виникла на основі родових зв'язків і характеризується безпосереднім типом соціальних відносин.

13. Сім'я традиційна – це:

- ☐ тип сім'ї, для якого характерні економічна залежність жінки, чітке функціональне розподілення сфер сімейного життя, визнання беззаперечного авторитету чоловіка;
- ☐ тип сім'ї, для якого характерні чітке функціональне розподілення сфер сімейного життя, визнання беззаперечного авторитету чоловіка без достатніх економічних підстав;
- ☐ тип сім'ї для якого характерні пропорційний поділ домашніх обов'язків, спільне обговорення головних проблем та прийняття спільних рішень.

14. Сім'я егалітарна – це:

- ☐ тип сім'ї, для якого характерні економічна залежність жінки, чітке функціональне розподілення сфер сімейного життя, визнання беззаперечного авторитету чоловіка;
- ☐ тип сім'ї, для якого характерні чітке функціональне розподілення сфер сімейного життя, визнання беззаперечного авторитету чоловіка без достатніх економічних підстав;
- ☐ тип сім'ї, для якого характерні пропорційний поділ домашніх обов'язків, спільне обговорення головних проблем та прийняття спільних рішень.

15. Сім'я неотрадиційна – це:

- ☐ тип сім'ї, для якого характерні економічна залежність жінки, чітке функціональне розподілення сфер сімейного життя, визнання беззаперечного авторитету чоловіка;
- ☐ тип сім'ї, для якого характерні чітке функціональне розподілення сфер сімейного життя, визнання беззаперечного авторитету чоловіка без достатніх економічних підстав;
- ☐ тип сім'ї, для якого характерні пропорційний поділ домашніх обов'язків, спільне обговорення головних проблем та прийняття спільних рішень.

16. Сім'я являє собою:

- ☐ соціальну верству;
- ☐ соціальну асоціацію;
- ☐ соціальний інститут.

17. Яка функція не притаманна сім'ї?

- ☐ репродуктивна;
- ☐ виховання та первинного соціального контролю;
- ☐ ілюзорно-компенсаторна;
- ☐ духовно-емоційна.

18. Молодь – це:

- соціально-демографічна спільність суспільства, що перебуває в процесі переходу від дитинства до дорослого життя і переживає стан сімейної і позасімейної соціалізації, інтеріоризації норм і цінностей, творення соціальних і професійних очікувань, ролей, статусів;
- сукупність людей певного віку (від 16 до 30 років), яких об'єднують спільні захоплення, смаки, уподобання та способи дозволя;
- первинна форма соціальної організації, яка виникла на основі родових зв'язків та характеризується безпосереднім типом соціальних відносин.

19. Молодь у суспільстві виступає:

- соціальним інститутом;
- соціальною спільнотою;
- соціальною верствою.

20. Соціологія досліджує молодь як:

- соціальне явище;
- соціальнодемографічну спільність;
- соціальний інститут.

ТЕМА 7. СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ ТА НОВА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА РЕАЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ

ПЛАН

1. Що стримує соціо-культурну модернізацію в Україні?

Напрямки для міркування над питаннями теми:

1. Що собою являє соціально-культурне середовище?
2. Місто вважають соціально-культурним феноменом. Яка Ваша думка з цього приводу?
3. Які на Вашу думку сьогодні соціально-культурні проблеми села в Україні?
4. Чи є сьогодні соціально-культурні проблеми української освіти і культури.
5. Яка взаємозалежність національної свідомості і розвитку української культури.

Теми повідомлень та презентацій:

1. Місто як соціально-культурний феномен.
2. Соціально-культурні проблеми села.
3. Сучасні соціально-культурні реалії України.

Рекомендована література:

2, с. 10-280; 6, 129-176; 7, с.5-39, с.46-121; 33, с.136-154.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Підберіть відповідну дефініцію запропонованому поняттю

Поняття:	Дефініція
КОНТР-КУЛЬТУРА	Система символів, переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, які відрізняють соціальну групу від культури більшості суспільства
МАСОВА КУЛЬТУРА	Зведення усієї багатогранності художнього досвіду до елементарного, банального, загальнодоступного, крайній вияв духовної несвободи, стандартизації і уніфікації особистості.
МАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРА	Традиційний порядок відзначення подій, свят, який пов'язаний з виконанням певних дій та використанням відповідних атрибутів і предметів.
ВИСОКА КУЛЬТУРА	Новий тип функціонування культури, викликаний процесами масовізації суспільства, комерціалізації мистецтва, розвитком технологій масової комунікації
СУБКУЛЬТУРА	Сукупність засобів виробництва і матеріальних благ, що створюються людською працею на кожному етапі суспільного розвитку.
ЗВИЧАЇ	Форма культури, що створювалася і створюється кількістю людей, професіоналів, за своєю спрямованістю – просвітницька, за соціальним складом – для освічених людей.

*Завдання 2.

Сформулюйте визначення понять:

КУЛЬТУРА	
ЦИВІЛІЗАЦІЯ	
ЕТИКЕТ	

НАРОДНА КУЛЬТУРА	
ДУХОВНА КУЛЬТУРА	
ЕКЛЕКТИЗМ	

****Завдання 3.**

Висловіть власну думку з приводу популярності чи непопулярності серед сьогоденної молоді книги, театральної вистави, кіно, використовуючи наукову термінологію (духовна культура, норми, цінності, традиції, мотиви, інтереси...).

****Завдання 4**

Відомий англійський драматург Бернард Шоу зазначав наступне: «Якщо я маю одне яблуко і мій колега має одне яблуко, і ми дамо один одному по яблуку, то кожен з нас стане власником лише одного яблука. А якщо я маю ідею і мій колега, і ми обмінємося ідеями, то кожен з нас стане багатшим на 1 ідею і буде власником двох ідей».

Про яку функцію культури йдеться у вищенаведеному тексті, які ще функції виконує культура як соціальний інститут.

*****Завдання 5.**

Індивідуальне творче завдання.

Зверніться спочатку до розділу 5 «Індивідуальні завдання». Уважно прочитайте матеріал, який допоможе Вам креативно підійти до виконання поставлених задач.

У наш університет за обміном приїхали студенти з Європи (будь-якої країни чи можливо навіть іншого континенту). Що, на Ваш погляд, необхідно знати іноземним студентам у перші дні перебування у країні, вашому місті, університеті. Пам'ятайте, що іноземні студенти зовсім не знайомі з місцевими звичаями, традиціями, символами.

Уявіть, що Вас закріпили до груп іноземних студентів і Ваше завдання бути господарем – на найвищому рівні провести зустріч, розповісти:

- а) про особливості і традиції нашого університету;
- б) про найвишні і найкрасивіші історичні місця вашого краю;
- в) уявіть, що студенти приїхали напередодні одного із державних чи народних свят, розкажіть і познайомте з традиціями і правилами поведінки під час свята.

(День університету, День міста, День Перемоги, День Незалежності, Шевченківські дні, День космонавтики, Новий рік, Різдво, Хрещення, Стрітіння, Пасхальні свята, Івана Купала, Маковея, Спаса, Покрови...).

Варіант завдання може бути довільний (екскурсія, есе, розповідь...).

****Тестові завдання**

1. Культура – це:

- ☐ система цінностей, життєвих уявлень, зразків поведінки, норм, сукупність способів та засобів людської життєдіяльності, об'єктивованих в предметних, матеріальних носіях та успадкованих наступними поколіннями;
- ☐ система символів, переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства;
- ☐ форма культури, витвори якої стандартизуються та розповсюджуються серед широкого загалу, без урахування регіональних, класових та релігійних особливостей.

2. Культура притаманна:

- ☐ усім живим організмам;
- ☐ людині та всім високоорганізованим організмам;

- ☐ тільки людині.

3. Для людини культура є:

- ☐ специфічно людським способом життєдіяльності;
- ☐ засобом до існування;
- ☐ соціальним законом.

4. Що не відноситься до елементів культури?

- ☐ мова як знакова система;
- ☐ норми та цінності;
- ☐ кліматичні умови;
- ☐ складні зразки поведінки (звичаї, обряди, традиції).

5. Субкультура – це:

- ☐ система цінностей, життєвих уявлень, зразків поведінки, норм, сукупність способів та засобів людської життєдіяльності, об'єктивованих в предметних, матеріальних носіях та успадкованих наступними поколіннями;
- ☐ система символів, переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства;
- ☐ форма культури, витвори якої стандартизуються та розповсюджуються серед широкого загалу, без урахування регіональних, класових і релігійних особливостей.

6. Процес включення людини в культуру називається:

- ☐ урбанізацією;
- ☐ стигматизацією;
- ☐ культуризацією;
- ☐ соціалізацією.

7. Культура за своїми формами може бути:

- ☐ високою, низькою, масовою;
- ☐ високою, народною немасовою;
- ☐ елітарною, народною, масовою;
- ☐ елітарною, низькою, народною.

8. Наука – це:

- ☐ система цінностей, життєвих уявлень, зразків поведінки, норм, сукупність способів і засобів людської життєдіяльності, об'єктивованих у предметних, матеріальних носіях та успадкованих наступними поколіннями;
- ☐ особлива форма суспільної свідомості; цілеспрямований процес отримання і впровадження знань, результат спеціалізованої діяльності, яка має матеріальне та методичне забезпечення;
- ☐ система символів, переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства.

9. Які принципи повинні домінувати при функціонуванні науки як соціального інституту:

- ☐ економіки;
- ☐ моралі;
- ☐ релігії;
- ☐ політики.

10. Наука виступає у суспільстві:

- ☐ соціальною спільнотою;
- ☐ соціальним інститутом;
- ☐ соціальним законом.

11. Інституціалізація науки пов'язана з:

- ☐ економічною доцільністю та потребою наукового обґрунтування і вивчення досвіду людської діяльності виробничої, громадської та ін., посилення її ефективності;
- ☐ появою наукових професійних закладів та розвитком нормативно-ціннісних систем їх функціонування;
- ☐ появою політичних партій та рухів, які підтримують наукові дослідження.

12. Релігія – це:

- ☐ особлива форма суспільної свідомості; цілеспрямований процес отримання і впровадження знань, результат спеціалізованої діяльності, яка має матеріальне та методичне забезпечення;
- ☐ система вірувань і ритуалів, за допомогою якої група людей пояснює та реагує на те, що вважає надприродним та священним;
- ☐ система символів, переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства.

13. Релігія виступає у суспільстві:

- ☐ соціальним інститутом;
- ☐ соціальним законом;
- ☐ соціальною спільнотою.

14. Найбільш розвинутою соціальною функцією релігії у наш час є:

- ☐ політична функція;
- ☐ економічна функція;
- ☐ ілюзорно-компенсаторна функція;
- ☐ конструктивна функція.

15. Соціологія релігії вивчає:

- ☐ появу і розвиток релігійних уявлень;
- ☐ відношення віруючої людини до об'єкта поклоніння;
- ☐ вплив релігії на соціальну поведінку.

16. Освіта – це:

- ☐ особлива форма суспільної свідомості; цілеспрямований процес отримання і впровадження знань, результат спеціалізованої діяльності, яка має матеріальне та методичне забезпечення;
- ☐ система вірувань і ритуалів, за допомогою якої група людей пояснює та реагує на те, що вважає надприродним та священним;
- ☐ соціальний інститут, який специфічними методами реалізує процес соціалізації людей, передусім підростаючого покоління (підготовку і залучення до життя суспільства через навчання і виховання).

17. До якого соціального процесу в більшій мірі включається процес освіти?

- ☐ урбанізації;
- ☐ культуризації;
- ☐ соціалізації.

18. Освіта виступає у суспільстві:

- ☐ соціальним інститутом;
- ☐ соціальним законом;
- ☐ соціальною спільнотою.

19. Які функції не виконує освіта?

- ☐ економічну;
- ☐ політичну;
- ☐ соціальну;
- ☐ культурну.

20. Освіта відіграє важливу роль у місці особистості в ... підструктурі суспільства:

- ☐ соціально-демографічній;
- ☐ соціально-професійній;
- ☐ соціально-територіальній;
- ☐ соціально-етнічній.

ТЕМА 8. СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ

План семінарського заняття (тема вивчається самостійно)

1. Загальна проблематика: предмет, категорії, функції.
2. Економіка – сукупність форм самореалізації людських індивідів.

Напрямки для міркування над питаннями теми:

1. Хто із теоретиків заклав основи економічної соціології, у чому соціологізм їх економічної теорії?
2. З'ясуйте групу проблем, об'єкт і предмет економічної соціології.
3. Які функції соціології економіки?
4. Що таке економічна свідомість та економічна культура?
5. Поясніть як Ви розумієте, що людська самореалізація – це процес поповнення економіки живою людською силою?

Теми рефератів та презентацій:

1. Роль економічної соціології у процесі формування українського суспільства.
2. Соціально-економічні орієнтації українського населення.
3. Економічна культура та економічна поведінка.

Рекомендована література:

11, с.85-101; 28, 43-54; 29, с.547-589; 33, с.156-167.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Знайдіть відповідність між поняттям і дефініцією:

Поняття	Дефініція
ЕКОНОМІКА	Основна категорія соціології економіки для визначення реальних причин і корінних найбільш глибоких мотивів економічної діяльності
ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЇ ЕКОНОМІКИ	Стійка система взаємодії соціальних суб'єктів з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання
ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЇ ЕКОНОМІКИ	Погляди та уявлення, породжені практичним досвідом людей, їх участю в економічній діяльності, зв'язками, в які вони вступають у повсякденній діяльності.
СОЦІАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІКИ	Взаємодія двох основних сфер суспільного життя: економічної і соціальної.
ЕКОНОМІЧНИЙ ІНТЕРЕС	Соціальне утворення, соціальний інститут, що є основою життєдіяльності людства, де здійснюється виробництво, розподіл, обмін і споживання.
ЕКОНОМІЧНЕ МИСЛЕННЯ	Соціальний механізм, регулювання економічних відносин, особливості поведінки соціальних суб'єктів.

*Завдання 2.

Сформулюйте визначення понять:

ЕКОНОМІЧНА СВІДОМІСТЬ	
ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА	
ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА	
ВИРОБНИЧА ПОВЕДІНКА	
СПОЖИВЧА ПОВЕДІНКА	
ОБМІННА ПОВЕДІНКА	
СОЦІАЛЬНА СФЕРА	
ЕКОНОМІЧНА СФЕРА	

****Завдання 3.**

Які функції притаманні соціології економіки?

Приклад: Функція підтримки та розвитку суспільного поділу праці	відновлення трудових ресурсів, розподіл робочих місць та перерозподіл кадрів.

****Завдання 4.**

Порівняйте соціальні механізми розвитку економіки за основними складовими.

	Радянська Україна (70-ті рр. XX ст.)	Україна незалежна (1991 – теперішній час)
Система управління економікою		
Соціально-економічне становище соціальних спільностей		
Культура суспільства		
Діяльність і поведінка соціальних спільностей та результати економічного розвитку		

*****Завдання 5.**

Індивідуальне творче завдання.

Поясняйте, як Ви розумієте, що людська самореалізація – це процес поповнення економіки живою людською силою?

Проаналізуйте, як залежить наповнення і зростання сукупності соціально-економічного життя від індивідуальної діяльності людини. Наведіть конкретний приклад, використовуючи категорії: економічний інтерес, економічна свідомість, економічне мислення, економічна культура, економічна поведінка.

****Тестові завдання**

1. Економічна соціологія – це:

- ☐ галузь соціології, яка вивчає особливості поведінки особистості, соціальної групи чи спільноти у час вільний від праці, навчальної діяльності, задоволення різноманітних фізіологічних потреб;
- ☐ галузева соціологічна теорія, яка вивчає закономірності формування, функціонування, й розвитку соціальних утворень (систем, спільнот, інститутів) у сфері праці й пов'язані з ними процеси та явища;

- інтегральна наукова дисципліна, яка досліджує соціальні процеси та явища, що відбуваються у сфері економіки.

2. Предмет економічної соціології – це:

- стійка система соціальної поведінки та свідомості суспільних груп в економічній сфері, а також їх взаємодія в цій сфері між собою та з державою;
- сукупність структур та механізми соціальних відносин і соціальні процеси у сфері релігії;
- структура та механізми соціально-трудова відносин та соціальні процеси у сфері праці.

3. Економічна сфера – це:

- погляди, потреби, інтереси, переконання відносно економічних процесів та явищ, власного соціально-економічного положення, про види занять, трудової діяльності, її винагороду, ставлення до професії, про можливість соціального переміщення тощо;
- цілісна підсистема суспільства, яка відповідає за виробництво, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей;
- стійка система соціальної поведінки і свідомості суспільних груп в економічній сфері, а також їх взаємодія в цій сфері між собою та з державою.

4. Економічна свідомість – це:

- погляди, потреби, інтереси, переконання відносно економічних процесів та явищ, власного соціально-економічного положення, про види занять, трудової діяльності, її винагороду, відношення до професії, про можливість соціального переміщення тощо;
- цілісна підсистема суспільства, яка відповідає за виробництво, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ та послуг, необхідних для життєдіяльності людей;
- стійка система соціальної поведінки і свідомості суспільних груп в економічній сфері, а також їх взаємодія у цій сфері між собою та з державою.

5. Що являє собою економіка з соціологічного погляду?

- соціальний інститут;
- соціальний закон;
- соціальну спільноту.

6. Економічна соціологія розглядає людину як:

- елемент трудових ресурсів;
- умову виробництва;
- суб'єкт економічних та соціальних процесів.

7. Економічний інтерес:

- система соціальних дій, пов'язаних із використанням різних за функціями і призначенням економічних цінностей (ресурсів) та зорієнтованих на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їх обігу;
- погляди й уявлення, погоджені практичним досвідом людей, їх участю в економічній діяльності, зв'язками, в які вони вступають у повсякденній діяльності;
- основна категорія соціології економіки для визначення реальних причин і корінних найбільш глибоких мотивів економічної діяльності.

8. Економічне мислення:

- погляди та уявлення, погоджені практичним досвідом людей, їх участю в економічній діяльності, зв'язками, в які вони вступають у повсякденній діяльності;
- система соціальних дій, пов'язаних з використанням різних за функціями і призначенням економічних цінностей (ресурсів) та зорієнтованих на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їх обігу;
- система символів, переконань, цінностей, норм, зразків, поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства.

9. Економічна культура:

- система символів, переконань, цінностей, норм, зразків, поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства;
- форма культури, витвором якої стандартизуються та розповсюджуються серед широкого загалу, без врахування регіональних, класових та релігійних особливостей;
- специфічний спосіб людської діяльності, що включає в себе багатогранну систему позабіологічних вироблених механізмів, завдяки яким стимулюється, програмується, координується і реалізується активність людей у суспільстві.

10. Економічна поведінка:

- основна категорія соціології економіки для визначення реальних причин і корінних найбільш глибоких мотивів економічної діяльності;
- система соціальних дій, пов'язаних із використанням різних за функціями і призначенням економічних цінностей (ресурсів) і зорієнтованих на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їх обігу;
- структура та механізм соціально-трудоових відносин та соціальні процеси у сфері праці.

ТЕМА 9. СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ

ПЛАН (вивчається самостійно)

1. Структура політики, соціальні функції.
2. Політична соціалізація.

Напрямки для міркування над питаннями теми:

1. З'ясуйте групу проблем, об'єкт і предмет соціології політики?
2. У чому полягає головна відмінність соціології політики від політології?
3. Що таке політична свідомість та політична культура?
4. Які функції виконує політика як соціальний інститут?

Теми рефератів та презентацій

1. Електоральні дослідження в соціології політики.
2. Сучасні теорії політичної еліти.

Рекомендована література:

21, с.85-171; 29, с.210-258; 41, с.8-25; 33, с.169-187.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Знайдіть відповідність між поняттям і дефініцією:

Поняття:	Дефініція
ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ	Сукупність високостатусних груп, що здійснюють планування і владу в суспільстві
ПРАВЛЯЧА ЕЛІТА	Впорядкована взаємодія структур політичної системи, а також сукупність методів досягнення політичних цілей і здійснення влади.
ЛЕГІТИМНІСТЬ	Можливість одного соціального суб'єкта реалізувати свою волю всупереч спротиву інших учасників політичної дії
ПОЛІТИЧНА ВЛАДА	Правомочність влади, її підтримка з боку суспільства
ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ	Механізм взаємодії і суперництва партій у боротьбі за владу і її здійснення
ПАРТІЙНА СИСТЕМА	Об'єднання індивідів на основі спільних інтересів, що прагнуть справити вплив на політичні інститути з метою забезпечення прийняття найбільш прийнятних для себе рішень

Завдання 2.

Дайте визначення поняттям:

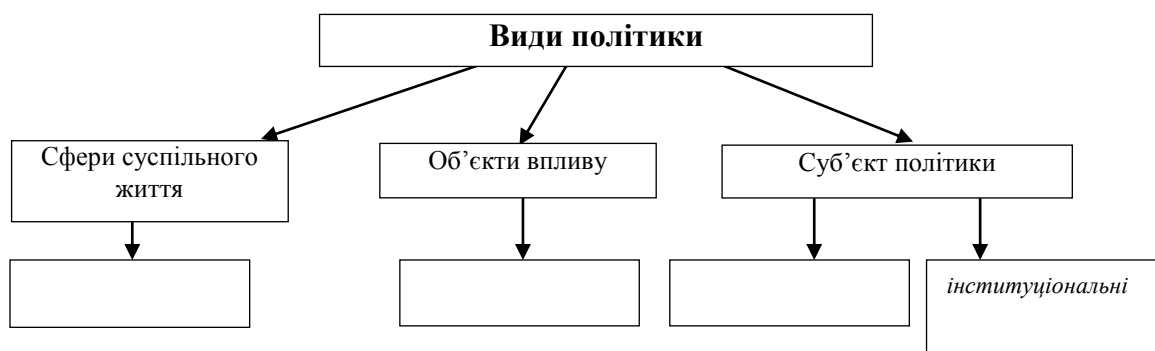
ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ	
ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ	
ТОТАЛІТАРИЗМ	

ДЕМОКРАТІЯ	
ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА	
МЕРИТОКРАТІЯ	
АВТОРИТАРИЗМ	
ПОЛІТИКА	

****Завдання 3.**

Заповніть схему, використавши підручник «Соціологія»

Типологія видів політики.

****Завдання 4.**

Яка різниця між поняттями «політичні відносини» і «соціальні відносини»? Обґрунтуйте.

*****Завдання 5.**

Виберіть ті чинники, які можуть виступати причинами делегітимізації влади. Обґрунтуйте відповідь.

- низька ефективність влади;
- харизматичний тип панування;
- порушення традиційних норм і цінностей політичної культури;
- демократичний характер режиму;
- зростання корумпованості вищих елементів влади;
- загострення конфлікту між інтересами соціальних груп і вузькокорпоративними інтересами правлячої еліти;
- нерівномірний характер розподілу влади у суспільстві;
- відсутність консенсусу між основними політичними силами і базовими цінностями;
- зростання сепаратизму і націоналізму.

****Тестові завдання**

1. Соціологія політики – це:

- ☐ галузь соціологічного знання, що вивчає генезис, сутність функцій, спільні закономірності розвитку етносів, міжетнічні відносини й виробляє основні принципи їх дослідження;
- ☐ галузь соціологічного знання, що вивчає політику як комплекс політичних інститутів і процесів у їх соціальному контексті;
- ☐ це система ідей, поглядів, уявлень що містить у собі теоретичне осмислення політичного буття з погляду інтересів, потреб, цілей, ідеалів соціальних груп та шарів, національних утворень.

2. Соціологія політики вивчає:

- шляхи і методи досягнення політичними партіями влади та завоювання домінуючого становища в суспільстві;
- яким чином політичні феномени впливають на інші аспекти суспільства і якому впливу з їх боку піддаються самі;
- відповідність політичної діяльності принципам і нормам права та моралі.

3. Політика – це:

- це система ідей, поглядів, уявлень що містить у собі теоретичне осмислення політичного буття з погляду інтересів, потреб, цілей, ідеалів соціальних груп і шарів, національних утворень;
- цілісна підсистема суспільства, яка відповідає за виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей;
- галузь цілеспрямованих відносин між соціальними групами з приводу використання влади та її розподілу для реалізації своїх докорінних інтересів.

4. Політична свідомість – це:

- погляди, потреби, інтереси, переконання відносно суспільних процесів і явищ, власного соціально-економічного положення, про види занять, трудової діяльності, її винагороду, ставлення до професії, про можливість соціального переміщення тощо;
- сукупність знань, оцінок соціального суб'єкта відносно політичного середовища, політики, політичної влади;
- цілісна підсистема суспільства, яка відповідає за виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей.

5. Політичні відносини – це:

- внутрішньонаціональні взаємодії соціальних сил, які зачіпають сферу національних інтересів і національної політики;
- система складних механізмів, яка виражає і забезпечує соціальну взаємодію, в тому числі панівне становище одних соціальних груп, форми опору інших;
- взаємодія суб'єктів політики та влади, при якому відбувається їх об'єднання та розділення, передача ідей, поглядів, обмін ресурсами, передача вольових пробуджень від активного суб'єкта до пасивного.

6. Політичні рухи – це:

- нові суспільні рухи, які протиставляють підходам традиційних організацій (державі, політичним партіям, профспілкам) свої рішення глобальних і місцевих проблем;
- динамічні співтовариства великих груп людей, які усвідомили єдність своїх соціальних, економічних і духовних інтересів, відмінність від інтересів інших класових шарів і груп населення і відстоюють їх перед державою;
- взаємодія суб'єктів політики та влади, при якому відбувається їх об'єднання та розділення, передача ідей, поглядів, обмін ресурсами, передача вольових пробуджень від активного суб'єкта до пасивного.

7. Політична діяльність – це:

- форма суспільного життя, яка являє собою сукупність духовного та практично-предметних проявів політичного буття людини і суспільства, спрямована на вироблення політичних зв'язків і відносин між людьми та організаціями;
- політичний феномен, що являє собою сукупність ролей і статусів, спрямованих на задоволення певних соціальних потреб;
- одна з форм соціальної активності, індивідуальна чи колективна, участь у політичному житті, яка прямо чи опосередковано переслідує політичні інтереси великих суспільних груп.

8. Політична соціалізація – це:

- процес розвитку, протягом якого діти та підлітки сприймають ідеї, політичні позиції та поведінку, характерні для даної спільноти;
- посилення впливу політики на сфери суспільного життя, пов'язане з цим підвищення ролі держави в суспільстві та включення рядових громадян у політичний процес;
- спосіб дії в сфері політики, вид участі (не участі) в політичному житті суспільства, конкретна повсякденна діяльність індивіда, соціальної групи, що виражається в оцінках, позиціях, певних діях.

9. Політичні інтереси – це:

- усвідомлення соціальними суб'єктами (особами, групами, класами) об'єктивної можливості та потреби участі у здійсненні політичної влади за допомогою держави, політичних партій, суспільних організацій;
- політичний феномен, що являє собою сукупність ролей і статусів, спрямованих на задоволення певних соціальних потреб;
- одна з форм соціальної активності, індивідуальна чи колективна, участь у політичному житті, яка прямо чи опосередковано переслідує політичні інтереси великих суспільних груп.

10. Політична культура – це:

- усвідомлення соціальними суб'єктами (особами, групами, класами) об'єктивної можливості та потреби участі в здійсненні політичної влади за допомогою держави, політичних партій, суспільних організацій;
- система відносно стійких політичних знань, оцінок, моделей поведінки, цінностей, традицій норм, що склались історично та регулюють політичні відносини у суспільстві;
- одна з форм соціальної активності, індивідуальна чи колективна, участь в політичному житті, яка прямо чи опосередковано переслідує політичні інтереси великих суспільних груп.

ТЕМА 10. СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПЛАН (вивчається самостійно)

1. Праця як соціальне явище, функції праці.
2. Соціальне прогнозування, проектування, планування.

Напрямки для міркування над питаннями теми:

1. Що є об'єктом і предметом соціології праці?
2. У чому полягає характер праці, зміст праці, умови праці?
3. Які є особливості у соціальному прогнозуванні?
4. З'ясуйте які специфічні методи використовують при розробці соціальних проєктів?

Теми рефератів та презентацій

1. Соціальні функції праці.
2. Соціальне прогнозування.
3. Соціальне проектування.
4. Соціальне планування.

Рекомендована література:

28, 153-164; 33, с.156-167; 34, 3-37.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

*Завдання 1.

Знайдіть відповідність між поняттям і дефініцією:

Поняття:	Дефініція
ХАРАКТЕР ПРАЦІ	Категорія, яка характеризує соціально-економічну природу трудового процесу, суспільну форму його організації, спосіб взаємодії людей у процесі праці
СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ	Спосіб регулювання суспільної життєдіяльності, який через прийняті в суспільстві норми і цінності забезпечує впорядковане функціонування всіх його елементів
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПРАЦЕЮ	Емоційно-оцінчне ставлення працівника, трудового колективу до виконуваної роботи або умов, у яких вона здійснюється
СОЦІАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	Система пов'язаних між собою вчинків і дій, які люди здійснюють у виробничій сфері під впливом особистих і групових інтересів та мотивів.
МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ	Поняття, яке відображає фундаментальні засади системи цінностей особистості, комплекс мотивів, які пов'язують особистість із діяльністю і суспільством.
ТРУДОВА ПОВЕДІНКА	Спонування до активної трудової діяльності, побудоване на задоволенні важливих для людини потреб

*Завдання 2.

Сформулюйте визначення понять:

МЕТОД СИНЕКТИКИ	
КУЛЬТУРА ПРАЦІ	
ВИРОБНИЦТВО	
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ	
СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ	
МАТРИЦЯ ІДЕЙ	

СТИМУЛЯЦІЯ ПРАЦІ	
ТРУДОВИЙ КОЛЕКТИВ	
ЗМІСТ ПРАЦІ	

****Завдання 3.**

Як відомо, сутність праці як соціального явища виявляється у її функціях. Наведіть приклади реалізації цих функцій.

№	Функція	Приклад
1	Створення матеріально-культурних благ	
2	Забезпечення матеріального добробуту працівника та його сім'ї	
3	Соціально диференційна	
4	Статусна	
5	Формування особистості	
6	Ціннісна	

****Завдання 4.**

Як відомо, показником характеру праці є форма власності, ставлення працівників до засобів виробництва та своєї праці, розподільні відносини та соціальні відмінності, відповідно до яких виділяють види праці. Визначте, про який вид праці йдеться у кожному випадку:

- а) молодь добровільно бере участь у акції з благоустрою дитячого майданчика;*
- б) вихідці із західних областей щорічно наймаються у нашому селі на збір врожаю;*
- в) багато моїх знайомих працюють приватними підприємцями;*
- г) Еміль Золя у творі «Жерміналь» описує тяжку працю шахтарів;*
- д) на будівництві Байкало-Амурської магістралі використовували працю людей позбавлених волі;*
- е) я кожного року беру участь у суботнику, який організовує правління нашого кооперативу.*

- а) _____
- б) _____
- в) _____
- г) _____
- д) _____
- е) _____

*****Завдання 5.**

Творче завдання.

Як відомо, формування організаційної культури є важливим моментом соціального процесу управлінської діяльності. Складіть організаційний план одного із власних робочих днів.

****Тестові завдання**

1. Соціологія праці – це:

- галузь соціології, яка вивчає особливості поведінки особистості, соціальної групи чи спільноти у вільний від праці час, навчальної діяльності, задоволення різноманітних фізіологічних потреб;
- галузева соціологічна теорія, яка вивчає закономірності формування, функціонування, й розвитку соціальних утворень (систем, спільнот, інститутів) у сфері праці й пов'язані з ними процеси та явища;
- інтегральна наукова дисципліна, яка досліджує соціальні процеси та явища, що відбуваються у сфері економіки.

2. Предмет соціології праці – це:

- сукупність структур і механізми соціальних відносин і соціальні процеси у сфері релігії;
- стійка система соціальної поведінки і свідомості суспільних груп в економічній сфері, а також їх взаємодія у цій сфері між собою та з державою;
- структура та механізми соціально-трудових відносин і соціальні процеси у сфері праці.

3. Що являє собою праця із соціологічного погляду?

- соціальний закон;
- соціальне явище;
- соціальну спільноту.

4. Характер праці – це:

- категорія, яка виражає соціальну сутність праці як важливого суспільно процесу;
- сукупність чинників, які впливають на працездатність, здоров'я працівника;
- узагальнена характеристика процесу праці, яка враховує різноманітні функції праці, види трудових операцій, галузевий поділ виробничої діяльності, фізичне й інтелектуальне напруження працівників, технічне оснащення тощо.

5. Зміст праці – це:

- категорія, яка виражає соціальну сутність праці як суспільно значимого процесу;
- сукупність чинників, які впливають на працездатність, здоров'я працівника;
- узагальнена характеристика процесу праці, яка враховує різноманітні функції праці, види трудових операцій, галузевий поділ виробничої діяльності, фізичне та інтелектуальне напруження працівників, технічне оснащення тощо.

6. Умови праці – це:

- категорія, яка виражає соціальну сутність праці як суспільно значимого процесу;
- сукупність чинників, які впливають на працездатність, здоров'я працівника;
- узагальнена характеристика процесу праці, яка враховує різноманітні функції праці, види трудових операцій, галузевий поділ виробничої діяльності, фізичне та інтелектуальне напруження працівників, технічне оснащення тощо.

7. Мотивація трудової діяльності – це:

- відносно стійкий і типовий для певної групи загальний емоційний настрій, який формується у процесі спільної трудової діяльності колективу через спілкування між людьми;
- соціальний процес засвоєння особистістю нової трудової ситуації, який характеризується активною взаємодією особистості з трудовим середовищем;
- зовнішня чи внутрішня спонука до трудової діяльності задля досягнення певних цілей, зацікавленість у такій діяльності, способи її ініціювання.

8. Соціальне управління – це:

- галузь наукових знань, що охоплює перспективи соціальних процесів;
- сукупність методів, прийомів, впливів, застосовуваних для досягнення поставлених цілей у процесі соціального планування і розвитку, розв'язанні різних соціальних проблем;

- ☐ свідомий цілеспрямований вплив на соціальну систему, організацію, інститут чи процес, метою якого є приведення наряду і темпів їхнього розвитку та функціонування у відповідність з дією об'єктивних соціальних законів.

9. Соціальне передбачення, прогнозування, проектування, планування це ... соціального управління.

- ☐ окремі види;
- ☐ послідовні стадії;
- ☐ незалежні етапи.

10. Соціальне управління включає в себе соціальне:

- ☐ ясновидіння;
- ☐ пророцтво;
- ☐ передбачення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арон Реймон. Етапи розвитку соціальної думки. – К.Юніверс, 2004.- 668с.
2. Бергсон А. Два источника морали и религии / А. Бергсон; пер. с фр., послесловие, примечания А. Б. Гофмана. – 2-е изд., испр. – М.: КДУ, 2010. – 288 с.
3. Бікла, О.В. Соціологія кар'єри і лідерства: модуль «Соціологія кар'єри»: навчально-методичний посібник / О.В. Бікла, В.В. Берега. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. - 145 с.
4. Богомаз К.Ю., Конох М.С., Кравцов Ю.С., Сорокіна Л. М., Торохтій Ю.З. Соціологія особистісної ідентичності в просторі права: монографія/ Дніпродзержинський держ. технічний ун-т. — Дніпродзержинськ: [ДДТУ], 2009. — 184с.
5. Вербець В.В. Соціологія: навчальний посібник для студ. вищих навчальних закладів – Київ: Кондор, 2009. – 550 с.
6. Вишняк О. Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи (соціологічний аналіз). – К.: Інститут соціології НАН України, 2009. – 176 с.
7. Воздействие западных социокультурных образцов на социальные практики в России (Теории, наблюдения, биографические интервью. Советы студентам) / Российская акад. наук. Ин-т социологии, Гос. акад. ун-т гуманитар.наук, Науч.-образоват. центр по специальности `Социология`; под ред. В.А. Ядова. – М.: ТАУС, 2009. – 352 с.
8. Волков Ю.Г. Социология: учебник/ Ю.Г. Волков. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Альфа-М : ИНФРА-М, 2010. – 448 с.: ил.
9. Горшков М.К., Шереги Ф.Э. Прикладная социология: методология и методы: Учебное пособие / М.К. Горшков, Ф.Э. Шереги. – М.: Альфа-М: ИНФРА-М, 2009. – 416 с.
10. Давидов П.Г., Кальянов А.В., Кирилова О.М., Поцулко О.А., Фадеева Г.С. Соціологія у схемах, таблицях та коментарях: навч. посіб. для студ. ВНЗ / МОН України. – 2 вид., перероб. і доп. – Донецьк: Норд-Прес, 2009. – 216 с.
11. Денисовский Г.М., Жвйтиашвили А.Ш. Социально-структурные процессы в нерыночных системах (опыт социологического анализа). – М.: Изд-во Института социологии РАН, 2009. – 205 с.
12. Дмитриев А.В. Конфликтология: учебник/ А.В. Дмитриев. – Изд. 3-е, перераб. – М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2009. – 336 с.
13. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). – К.: Либідь, 2003. – 336с.
14. Зеленев Л.А., Владимиров А.А., Степанов Е.И. Современная глобализация: Состояние и перспективы.— М., 2009. – 304 с.
15. История теоретической социологии. XX век. Стабилизационное сознание и социологическая теория в век кризиса: Учебное пособие для вузов – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 308 с.
16. История теоретической социологии. Начало XX века. Первый общетеоретический кризис социологии: учебное пособие для вузов / Под ред. Ю.Н. Давыдова, И.Ф.Девятко, М.С. Ковалевой, В.Н. Фоминой. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Акад. Прект, Гаудеамус, 2010. – 354 с.
17. История теоретической социологии. Предыстория социологии: Учебное пособие для вузов / Под ред. Ю.Н. Давыдова, И.Ф.Девятко, М.С. Ковалевой, В.Н. Фоминой. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 274 с.
18. История теоретической социологии. Социология XIX века. От появления новой науки до предвестников ее первого кризиса: Учебное пособие для вузов / Под ред. Ю.Н. Давыдова, И.Ф.Девятко, М.С. Ковалевой, В.Н. Фоминой. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 370 с.

19. История теоретической социологии. Социология второй половины XX – начала XXI века: Учебное пособие для вузов / Под ред. Ю.Н. Давыдова, И.Ф.Девятко, М.С. Ковалевой, В.Н. Фоминой. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 526 с.
20. Історія соціологічних теорій і вчень: навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Соціологія» ден. форми навчання / Державний ун-т інформаційно-комунікаційних технологій / О.М. Іщенко (уклад.). – К. : Видавництво ДУІКТ, 2009. – 195 с.
21. Качанов Ю.Л., Шматко Н.А. Эффективность управления научно-исследовательским коллективом / Ю.Л. Качанов, Н.А. Шматко. – М.: Университетская книга, 2010. – 176 с.: ил.
22. Кондович В.Ю. Соціологія (схеми і таблиці) / Чернігівський держ. ін-т права, соціальних технологій та праці. – Чернігів, 2009. – 167с.
23. Контрольні завдання з навчальної дисципліни «Соціологія» для студентів усіх напрямів підготовки заочної форми навчання/ Харківський національний економічний ун-т / Людмила Олександрівна Сасіна (уклад.). – Х.: ХНЕУ, 2009. – 27с.
24. Королько В.Г., Некрасова О.В. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика: підруч. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за напрямом підготов. «Соціологія». – Вид. 3-є, допов. і переробл. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.
25. Кравченко С.А. Динамика социологического воображения: всемирная культура инновационного мышления. Монография. – М.: «Анкил», 2010 – 392 с.
26. Красин Ю.А. Метаморфозы российской реформации. Политологические сюжеты. –М.: Институт социологии РАН, 2009. – 496 с.
27. Лукашевич М.П., Семигіна Т. В. Соціологія соціальної роботи: курс лекцій / Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – 210 с.
28. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціологія. Загальний курс: Підручник. – К.: Каравелла, 2010. – 456с.
29. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціологія. Спеціальні соціологічні теорії : Підручник. – К.: Каравелла, 2010. – 258 с.
30. Лутай Л.А. Соціологія праці: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – 300 с.
31. Масальський В.І. Соціологія у конспективному викладенні: навч. посіб. до занять та модул. контролю знань студ. несоціол. фаху / Донецький національний ун-т. Підрозділ соціології факультету суміжних (додаткових) професій. – Донецьк: Юго-Восток, 2009. – 296с.
32. Модернизация российского образования: проблемы и перспективы / Под ред. М.К. Горшкова и Ф.Э. Шереги. – М. : ЦСПиМ, 2010. – 352 с.
33. Нестуля О.О., Нестуля С.І. Соціологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с
34. Попов В.Б. Соціально-політичні технології: метод. рек. до семінар. занять і самост. роботи студ., які навчаються за напрямком «Соціологія» / Державний заклад «Луганський національний ун-т ім. Тараса Шевченка». – Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2009. – 37 с.
35. Попов В.Б. Соціологія територіально-поселенських груп: метод. рек. до семінарських анять і самост. роботи студ., які навч. за напрямком «Соціологія» / Державний заклад «Луганський національний ун-т ім. Тараса Шевченка». – Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т.Шевченка», 2009. – 63 с. Природа и общество: на пороге метаморфоз / Под ред. Кульпина-Губайдуллина Э.С. Вып. XXXIV. – М.: `ИАЦ Энергия`, 2010. – 320 с.
37. Профессиональные группы: динамика и трансформация / Под ред. В.А. Мансурова. – М.: Изд-во Института социологии РАН, 2009. – 419 с.
38. Семенова В.В. Социальная динамика поколений: проблема и реальность / СЗО В. В. Семенова. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2009. – 271 с.

39. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія та методологія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник / Є.В. Сірий ; МОНУ. – Вид. 3-є, виправл. та доп. – Київ : Атіка, 2009. – 492 с.
40. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навчальний посібник / За ред. А. Ручки, - К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 363 с.
41. Социология управления: стратегии, процедуры и результаты исследований / Редколлегия: А.В. Тихонов (отв. ред.) и др. — М: «Канон`1`» РООИ «Реабилитация», 2010. – 607 с.
42. Соціологія другого модерну: проблема перевизначення понять суспільствознавчого дискурсу: зб. наук. – Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2009. – 296 с.
43. Соціологія освіти: навчальний посібник для студентів вищих навч. закладів / За ред. І.М. Гавриленка, О.Л., Скідіна, Ю.І. Яковенка. – Вид. 2-е, доп. та переробл.– Запоріжжя: КПУ, 2009. – 288 с.
44. Соціологія праці та зайнятості: шляхи інституціоналізації та перспективи розвитку: матеріали наук.-практ. конф. / Інститут підготовки кадрів держ. служби зайнятості України / М.П. Лукашевич (заг.ред.), В.І. Жуков (упоряд.) — К. : ІПК ДСЗУ, 2009. — 222 с.
45. Тихонова Н.Е., С.В. Мареева. Средний класс: теория и реальность/ Н.Е. Тихонова, С.В. Мареева. – М.: Альфа-М, 2009. – 320 с.: ил.
46. Ценностные ориентиры и приоритеты в трансформирующемся мире/ Под редакцией А.С. Железнякова и З.П. Яхимович. – М.: Институт социологии РАН, 2010. – 215 с.
47. Человек и природа: социальный капитал / Под ред. Кульпина-Губайдулина Э.С. Вып. XXXIII. – Симферополь: «Аян», «Доля», 2009. – 127 с.
48. Чесноков С.В. Детерминационный анализ социально-экономических данных. Второе издание, испр. и доп. – М.: Либроком, 2009. – 168 с.
49. Шубкин В.Н. Социология и общество: Научное познание и этика науки. Монография. – М.: ЦСПиМ, 2010. – 424 с.
50. Ядов В.А. Современная теоретическая социология как концептуальная база исследования российских трансформаций: Курс лекций для студентов магистратуры по социологии. Изд. второе, исправл. и дополн. – СПб.: Интерсоцис, 2009. – 138 с.